

POMOS Zomer 2015 POST

Kwartaaluitgave van de Noordelijke Pomologische Vereniging

De oudste appels

Zure en Zoete Brederode

Nijpen en trekken van scheuten

Colofon

Pomospost is een kwartaaluitgave van Noordelijke Pomologische Vereniging

Postbus 15
7990 AA Dwingeloo
Website: www.npv-pomospost.nl
E-mail: info@npv-pomospost.nl

Redactie Pomospost

Jan Veel: *eindredactie, pomologische onderwerpen*
Marianne van Lienden: *redactie, bestuurszaken, boeken, culinair*
Marten Pelleboer: *redactie, teelt*
Bert Koppe: *tekstcorrectie*

Contact Pomospost

Bousemalaan 24, 9356 SC Tolbert
E-mail: janveel@hotmail.com
Tel.: 0594-549173

Aanleverdata kopij:

Najaar 22 juli, Winter 14 oktober

Lidmaatschap

U ontvangt de Pomospost bij het lidmaatschap van de NPV en dit kan op elk moment ingaan. Het lidmaatschap kost € 31,- per jaar. Beëindiging van het lidmaatschap dient voor 1 december per e-mail of per brief doorgegeven te worden aan de ledenadministratie.

Ledenadministratie: N. Hovinga
E-mail: nico-zushovinga@hetnet.nl

Contributie en betalingen

NL89INGB0000254692
t.n.v. Noordelijke Pomologische Vereniging te Midwolde

NPV-bestuur

Voorzitter: Tamme Katuin
E-mail: tamme@katuin.eu
Tel.: 0527-653699

Secretaris: Nico Hovinga
E-mail: nico-zushovinga@hetnet.nl
Tel.: 0513-646865

Penningmeester: Heim Nagelhout
E-mail: h.nagelhout@planet.nl
Tel.: 0525-682470

Leden: Willy Hollander, Marianne van Lienden (*documentatiecentrum*), Roelf Koning (*vice-voorzitter*), Jan-Willem van Nugteren (*afgevaardigd door de Fruithof*), Toos Verdouw, (*afgevaardigd door de Fruithof*), Marien Zeilstra, (*portefeuille subsidies*).

Opmaak:

Grafysk/Gerke A. Hofstra, Franeker
Druk: SMG-Groep

De Pomospost is gedrukt op FSC-papier® en verstuurd in biologisch afbreekbaar plastic. De Pomospost is klimaatneutraal geproduceerd.

MIX
Papier van
verantwoorde
herkomst
FSC® C113888

Oranje en witte ledendag.

Ciderproject afgesloten met proeverij.

NPV Nieuws

Naast bestuurlijke informatie met de verkiezing van nieuwe bestuursleden, een verslag van de excursie naar de Betuwe. Eerst overheerste de kleur oranje in het oranjestadje Buren en daarna kleurden de bloesems van kersen en peren in de boomgaarden de tocht wit. 's Middags werden een jonge en een zeer oude boomgaard bezocht.

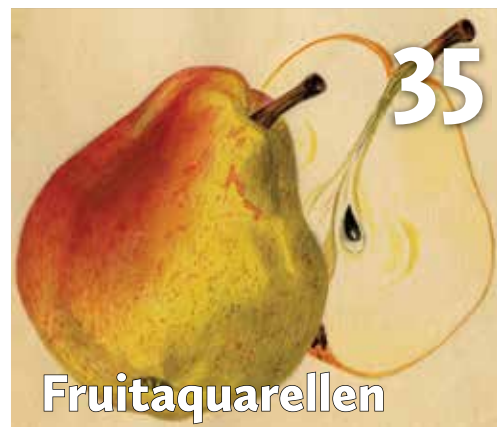
Pomologie

Hierin een uitgebreid verslag gemaakt door onze redacteur Marianne van Lienden van de vergadering van Nederlandse pomologische verenigingen en stichting de Oerakker op 12 maart 2015 te Wageningen. Het streven in dit overleg is te komen tot meer samenwerking en uitwisseling tussen de verschillende organisaties die actief zijn op pomologisch gebied in ons land. De peer Brederode, eigenlijk twee peren de Zure en de Zoete Brederode, wordt beschreven. Nagegaan wordt welke van onze aller-oudste apperassen nog zijn overgebleven en ook verkrijgbaar zijn.

Omslagfoto:
Yellow Transparent.

Zure en Zoete Brderode vergeleken.
Aquarel van Menno Scheltens.

Fruitaquarellen van Menno Scheltens.

Buitengeluiden

Een korte beschrijving van twee regionale initiatieven in Noord-Nederland tot aanplant van oude fruitrassen. Een gesponsorde op de golfbaan in Veendam en een gesubsidieerde dorpsboomgaard te Drouwenerveen. Vervolgens een verslag van de afsluiting van het project "Cider van oude Nederlandse apperassen". Hierin kregen onder andere de cidersgeschiktheid van onze oude apperassen en de marktgerichtheid van de ciderproducten aandacht.

Kijk op de boom

In dit nummer enkele praktische teeltaspecten. Het belang van nijpen en trekken van jonge scheuten, het vraagstuk van de verenigbaarheid van de onderstam met de ent en de vraag of je van een appel- een perenboom kan maken.

Ziekten en plagen

Verslag door een deelnemer van de cursus "Van onge bestjes en schimmels, Ziekten en Plagen ... natuurlijk bestrijden" die in maart is gegeven in de Fruithof. Daarna opnieuw aandacht voor de oprukkende suzuki- fruitvlieg, een nieuwe plaag voor steenfruit.

Biologische boomgaarden hebben meer gunstige schimmels in de bodem

Op de wortels van fruitbomen in biologisch beheerde boomgaarden zitten meer schimmels om voedingsstoffen uit de grond te halen. Dat blijkt uit onderzoek van de KU Leuven. Maarten Van Geel van het departement Biologie van de KU Leuven zegt na onderzoek in enkele boomgaarden in Sint Truiden dat met de hulp van schimmels de fruitboom kan gedijen zonder

een grote behoefte aan meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. De schimmels zorgen voor de opname van fosfor en stikstof uit de bodem in ruil voor suikers afkomstig van de fruitboom. Ze beschermen de boom tegen ziektekiemen in de bodem. Dit heeft een gunstig effect op het leefmilieu, onder andere op de biodiversiteit en de kwaliteit van het grondwater.

Die gunstige wisselwerking tussen fruitbomen en schimmels ging vroeger heel lang goed, tot kunstmeststoffen roet in het eten gooiden. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen welke schimmel het beste werkt voor welke fruitboom. Op basis daarvan kan op termijn waarschijnlijk een biologische meststof ontwikkeld worden.

Bron: *Belga*

Peren remmen diabetes type 2

Peren remmen mogelijke diabetes 2. Dit blijkt uit onderzoek van North Dakota State University. Onderzoekers ontdekten dat fenolen en antioxidanten uit de peren Williams Bon Chrétien en Starkrimson invloed hebben op de enzymactiviteit en daarmee de bloedsuikerspiegel remmen. Eerder onderzoek wees al in deze richting. Peren zouden daarom opgenomen moeten worden in het dieet van mensen met diabetes type 2. Naast de invloed op diabetes hebben ze ook een positieve werking op bacteriën in het menselijk lichaam. Peren werken als het ware als probiotica. Zo zouden maagproblemen en de veel voor komende bacterie-infectie H-pylori door het eten van peren tegen gaan zonder de nuttige bacteriën te schaden.

Bron: *Fruitteelt 7-2015*

In de regio

Regiovertegenwoordigers
(informatie over NPV-activiteiten)

Noord:
Karin Edens
e-mail: snoei@snoeideboomgaard.nl

Midden:
Melissa en Rudolf Jan den Beer Poortugael,
tel.: 06-54625850 of 06-11003470
e-mail: mail@mobipers.nl

Zuid:
Ger van Santvoort,
tel.: 0493-492656
e-mail: v.santvoort@planet.nl

Informatie enten, determinatie en oude fruitrassen:
Marten Pelleboer, tel.: 0320-223723
e-mail: m.pelleboer@outlook.com

Informatie over ziekten en plagen in bomen en fruit:
Marten Pelleboer, tel.: 0320-223723
e-mail: m.pelleboer@outlook.com

Biologische appel Natyra een succes

Het onderzoek naar de nieuwe biologische appel, met de merknaam SQ159/Natyra is onlangs afgerond. Onderzoeker Rien van der Maas (54) van PPO-WUR in Randwijk vertelt:

“Biologische telers waren op zoek naar nieuwe producten en zochten vooral een zoete appel die goed te bewaren is. Dat is nu het geval met Natyra, waarvan bomen op dit moment op verschillende biologische bedrijven worden aangeplant. We hebben in 2012 de start gemaakt met dit onderzoek. De Natyra is de enige die het gereed heeft. Het onderzoek is in 2000 begonnen,

waarbij we vijf bomen globaal gevolgd hebben. Later zijn grotere aantallen aan geplant en onder biologische teeltoomstandigheden is de gebruikswaarde van de boom en de appel beter bekeken op onder meer teelt, ziektegevoeligheid, productie, bestuiving en bewarings-eigenschappen. De biologische telers zochten naar een goed te bewaren, zoete appel. Op het tweede plan stond de vraag of die appel ook voor reguliere teelt te gebruiken zou zijn. Uit het onderzoek zijn teeltadviezen opgesteld.

Bron: Fruitpact

Nieuws Suzuki-fruitvlieg bestrijding

De Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) verwacht midden mei duidelijkheid over twee NFO-vrijstellingsverzoeken voor de bestrijding van Suzuki-fruitvlieg in steenfruit (pruimen en kersen). De NFO heeft zowel voor kers als pruim een vrijstelling aangevraagd voor Tracer (een insecticide). Als Tracer beschikbaar komt, zal dat onder strikte voorwaarden zijn.

Daarnaast is een vrijstelling aangevraagd voor een nieuw middel in de kersenteelt. De kersenteelt wordt het meest bedreigd. Daarom zijn minimaal twee middelen nodig. Om op één lijn met andere Europese landen te blijven is het nodig dat staats secretaris Sharon Dijksma (EZ) voor steenfruit vrijstellingen afgeeft. Zo kreeg Duitsland voor 2015 opnieuw een vrijstelling voor Tracer in pruim en kers en

in België is onlangs de reguliere toelating van Tracer in kers afgegeven. De Nederlandse overheid kan niet achterblijven in het toestaan van gewasbeschermingsmiddelen om de Suzuki-fruitvlieg te bestrijden.

Bron: Fruitteelt

Superfoods vallen van hun voetstuk

Zogenaamde superfoods zijn gevaarlijker dan gedacht. Het “supergezonde voedsel” blijkt definitief ontmaskerd. Op de onaantastbaar geachte zaden en bessen zitten zeer gevaarlijke bestrijdingsmiddelen, blijkt uit een steekproef van de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit. Sommige van deze bestrijdingsmiddelen zijn niet eens toegestaan in Europa. Het onderzoek is begonnen nadat er klachten kwamen van mensen die ziek werden van Goji-bessen. In 23% van de bessenmonsters werd meer gif gevonden dan wettelijk

is toegestaan. Op biologische superfoods, waar bestrijdingsmiddelen sowieso verboden zijn, zaten insecticiden. Eerder maakte het Voedingscentrum al gehakt van de superfoods, die een hype voor hoger opgeleiden zijn, die zich er zich er bovendien blauw aan betalen. Alle benodigdheden voor een gezond leven zitten in onze reguliere voeding, zegt hoogleraar Frans Kok van Wageningen University en dat maakt Quinoa en Chiazaad overbodig. Maar wie niet om de superfoods heen kan, kan beter naar een dierenwinkel gaan. Daar zijn ze als

vogelvoer te koop en een stuk goedkoper.

Telegraaf 4 april 2015.

Gedroogde goji bessen.

Fruitrassen genomineerd in de Ark van de Smaak

Slow Food International en Slow Food Nederland willen meer aandacht voor biodiversiteit, onder meer door traditionele producten in hun zogenaamde Ark van de Smaak op te nemen. De nominaties van mensen die gereageerd hebben, worden behandeld door

de Nederlandse Ark van de Smaak Commissie (NAC) en dan in de Ark van de Smaak opgenomen. Dit is nog niet de definitieve lijst. De lijst wordt nog verder aangevuld. (Zie www.slowfoodfinder.nl/index.php?page=1381). De volgende fruitrassen staan op de voorlopig lijst.

Appels:

Brabantse Bellefleur
Drentse Bellefleur
Rode Boskoop
Eijdsener Klumpke
Gronsvelder Klumpke
Jacques Lebel
Karmijn de Sonnaville
Lentse rode appel
Lunterse pippeling
Limburgse Bellefleur Notarisappel
Zoete appeltjes (Zoete Aagt, Bloemee Zoet)

Mispel:

Bredase mispel
Westerveldse

Peren:

Dirkjespeer
Juttepeer
Karmozijnpeer
Trosjespeer
Kleipeer
Saffraanpeer
Ossenpeer
Zoete Brederode
Zoutewelle

Perziken:

Bloedperzik
Mercoton

Abrikozen:

Bredase abrikoos
Tros Oranje abrikoos

Pruim:

Tonneboer
Eldense blauwe
Lentse witte mirabel
Dubbele boerenwitte pruim
Betuwse rode en gele Kwets

Kers:

Varikse zwarte
Pater van Mansfeld
Eijdsense basterddikke
Mierlose zwarte &
Udense Spaansche
Westerleesche kriek

Drukte op lentefair in de Fruithof te Frederiksoord in mei. Foto: Marten Pelleboer

Nieuwe bestuurssamenstelling

Op de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 11 april 2015 heeft het agendapunt bestuursverkiezing de volgende wijzigingen opgeleverd:

- > **Aftredend en opnieuw gekozen:** Marianne van Lienden.
- > **Aftredend en niet herkiesbaar:** Charley Erkens en Marcel Tross.
- > Annemiek Dorland is op eigen verzoek afgetreden.
- > Cees Verharen heeft tussentijds het bestuur verlaten.

Nieuwe bestuursleden: In het bestuur gekozen:

- > Toos Verdouw, nieuw NPV- lid, afgevaardigd door de Fruithof.
- > Marien Zeilstra, liep al een poosje mee, nieuw bestuurslid. Heeft portefeuille subsidies.
- > Willy Hollander is gekozen als nieuw bestuurslid. Geen tegenkandidaten, is zonder stemming gekozen.

Nieuw bestuurslid: Toos Verdouw

“Als ik zou weten dat ik morgen zal sterven dan plant ik vandaag nog een (fruit)boompje”.

In 1996 ben ik met mijn man vanuit Zutphen naar Giethoorn verhuisd. We hadden het oog laten vallen op een klein huisje met veel schuren en een leuk stukje grond, waar ik een boomgaardje wilde maken. Via een snoeicursus van de Fruithof in Frederiksoord, door Gerard Hidskes gegeven, kwam ik in contact met de hoogstambrigade Paasloo. Daar ben ik een aantal jaren vrijwilligster bij geweest. In 2008 werd ik lid van de NPV, tevens ben ik nu een kleine tien jaar vrijwilligster van de Fruithof, waarvan ik de laatste

twee jaar in het bestuur zit en mij bezighoud met vrijwilligerszaken, immers organiseren is ook mijn passie. Sinds kort vertegenwoordig ik de Fruithof binnen de NPV.

Ik hoop samen met de andere fruitliefhebbers nog een fijne tijd te mogen beleven.

Nieuw bestuurslid: Willy Hollander

Ik ben al tientallen jaren lid van de NPV. Mijn liefde voor fruit komt voort uit de Bongers in de Groenstraat en de Bongerd uit de Leegete Kampen van mijn oom Roelof. Ik ben door dorpen in het groen in contact gekomen met de NPV. Ik heb een aantal jaren in het bestuur gezeten en deed samen met Lex Klein snoeicursussen voor het Drents Landschapsbeheer. Het snoeien heb ik geleerd van o.a. Jelle de Vries en Gerard Duitz. Op het ogenblik verzorg ik samen met Pieter Posthumus snoeicursussen

hoogstamfruitbomen voor Landschapsbeheer Drenthe. Van soorten en dus het determineren heb ik niet zoveel verstand, wel kan ik een boompje enten. Ik geef momenteel biologie aan basis/kader bij de Winkler Prins in Veendam. Ik ben lid van het Drents landschap, de bijvereniging Zuidlaren, de snoeibrigade te Gieterveen en de Vrienden van het Oude Fruit. Ik ben dyslectisch. Vandaar dat ik in het verleden wel secretaris was, maar mevrouw Roodzand het schrijfwerk deed. Ik kan helaas niet snel genoeg notuleren.

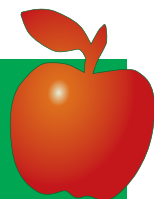
Ik hoop op een goede samenwerking en omdat ik het werk wel ken, zal ik me in het bestuur zo goed mogelijk voor de leden en het behoud van de oude hoogstamvrucht bomen inzetten.

Heeft u een leuk artikel voor de Pomospost?

Of een tip voor de agenda?

Stuur uw tekst, samen met beeldmateriaal, naar janveel@hotmail.com

* Foto's 1024 pixels of hoger. Grote bestanden (boven 5 Mb) graag via www.wetransfer.com sturen.

Verslag van de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 4 oktober 2014

Aanwezige bestuursleden: Tammo Katuin (voorzitter), Annemiek Dorland (vice-voorzitter), Nico Hovinga (secretaris), Roelf Koning, Marcel Tross, Marianne van Lienden (notulist).

Aanwezige leden: 24.

Aanwezige toehoorders: 1.

Locatie: Hotel Frederiksoord, Majoor van Swietenlaan 20, Frederiksoord.

Agenda:

Opening en vaststelling agenda.

Voorzitter Tammo Katuin opent de vergaderingen en heet de aanwezigen van harte welkom. Daarna spreekt hij de jubileumrede uit, waarin hij allen bedankt die het jubileum mogelijk hebben gemaakt.

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

Met kennisgeving afwezig: Heim Nagelhout (penningmeester), Charley Erkens (bestuurslid), Stieneke van der Wal (boekhouder), Jan Willem van Nugteren (secretaris Fruithof), Jan Veel (eindredacteur Pomospost), Teun Kooistra, Henk Houtman en Marten Pelleboer.

Notulen van de Algemene Ledenvergadering op zaterdag 6 april 2014. Zie Pomospost zomer 2014

Inzet Annemiek Dorland op blz. 8: in de laatste zin staat 'bestuurslid', dit moet 'commissielid' zijn. Hierna worden de notulen vastgesteld, met dank aan de notulist voor de verslaglegging.

Mededelingen en ingekomen stukken

Er zijn geen mededelingen en geen ingekomen stukken.

Werkplan en begroting 2015

De stukken m.b.t. de begroting voor 2015 worden uitgereikt. Er wordt gevraagd wat nr. 13 kosten collectiebeheer inhoudt. Hiermee wordt de afdracht aan de Stichting Fruithof Frederiksoord bedoeld. De kosten voor het collectiebeheer vormen 20% van de begroting, zoals vastgelegd is in de samenwerkingsovereenkomst met de Fruithof. Ontvlechten van de overeenkomst lijkt onverstandig, want in dat geval zit de Fruithof zonder vaste inkomsten.

Omdat Charley Erkens de najaars-ALV wegens andere verplichtingen niet kan bijwonen, wordt het cadeau dat hij als scheidend voorzitter op de voorjaars-ALV had moeten ontvangen, tijdelijk in beheer gegeven aan Marianne van Lienden, die hem het schilderij van de jubileumappel Glorie van Holland de volgende dag zal overhandigen.

Toelichting op het werkplan voor 2015.

De hoofdlijn is de ontwikkeling van initiatieven om meer contact te krijgen met de leden door:

Afscheid nemen van afgestorven gedeelten. Oude activiteiten die niet meer werken zoals de boekenkist afstoten.

Propaganda maken en leden werven, een nieuwe folder ontwikkelen en eigen uitgaven herdrukken of herzien en het logo herstellen, zodat een algemeen bruikbaar JPG-bestand beschikbaar is.

Een nieuwe stand voor kraamhouders ontwikkelen en de kraamhouders mobiliseren en nieuwe kraamhouders zoeken. Spreken met leden die een boomgaard hebben of zij een stand willen hebben, of een NPV-vlag. Er wordt opgemerkt dat een opvouwbare stand niet bestand is tegen harde wind. Soms krijg je een gratis kraam op een markt. Er zitten nu eenmaal voor- en nadelen aan het hebben van een stand.

Overleg met regio (regiobeleid). Er wordt gevraagd wat de regiovertegenwoordiger kan zeggen als hij of zij gebeld wordt met een vraag over snoeien, fruit persen, determineren. Dit hangt van de provincie af. Vragen voor Drenthe kunnen bijvoorbeeld naar de website van de Fruithof gestuurd worden.

Vaststellen en bepalen waar zaken zijn die aandacht behoeven (collectiebeleid).

Meer invloed van de diverse instanties als regio, Fruithof en redactie op beleid. Dit is een reactie op het verwijt dat het bestuur altijd solistisch en centralistisch bezig was.

Bibliotheek/documentatiecentrum krachtig ondersteunen en propagieren.

Ontwikkeling en systematiek van de cursussen herzien. De cursus Vruchtherkenning begint op 8 november a.s. De cursus is te vinden op de website van de Fruithof. Het doel van de cursus is verjonging van de groep determineerders.

Interne problemen oplossen en verbetering van de interne communicatie.

Externe contacten: contacten met zusterverenigingen verbeteren.

Financieel verslag 2013

Er wordt gestreefd naar lagere kosten van het bestuur, het is bijna gerealiseerd. De vereniging is financieel goed gezond. Het jubileum is gevierd met een mooie uitgave, het boekje 25 jaar NPV en tevens reisgids. Er wordt gevraagd waarom er zo'n hoog bedrag staat voor de website. In dit bedrag zijn veel kosten inbegrepen, inclusief de vergoeding voor de webmaster en de boekhouder. Waarom is een vergoeding voor reiskosten nodig, wordt gevraagd. De reiskostenvergoeding is met ingang van dit jaar teruggebracht tot 10 ct/km. Het bedrag voor 'promotie' houdt nieuwe materialen en nieuw beleid in, het wordt begroot op 4300 euro. Er zijn ca. 50 leden afgevoerd wegens wanbetaling.

Verslag van de kascommissie en benoeming nieuwe kascommissie

De kascommissie, bestaande uit Angela Wolbers en Janne Thijms, heeft de financiële documenten gecontroleerd en Angela Wolbers doet verslag van de kascontrole. De boekhouding is in orde bevonden. De kascommissie adviseert de algemene ledenvergadering decharge te verlenen aan het gehele bestuur. Als nieuw lid van de kascommissie meldt zich Erwin Lankheet aan, reserve is Willem Riezebos.

Rondvraag

De voorzitter van de Fruithof, Gerard Brouwer, vraagt het bestuur of Souvenirs van Eeuwen de volgende keer met een duidelijke opdracht vanuit de NPV kan worden georganiseerd. Hij stelt het thema 'veilig en goed vermeerderen van oude fruitrassen' voor. Het middagprogramma kan hieraan gewijd worden. Gerard Brouwer deelt mede dat de Fruithof een claim gelegd heeft op een stuk lemige zandgrond grenzend aan de rotonde om daar oude fruitrassen als lage boomvormen op te kweken. Hij vraagt of de NPV kennis en ervaring onder haar leden wil mobiliseren om dit te realiseren. Hij wil zijn voorstel graag bespreken in het bestuur. Gerrit Plakmeijer, oud-fruiteler in Groningen, doet Brouwer een suggestie aan de hand: kleine bomen kun je door anderen in plaats van vrijwilligers laten plukken. Maar Brouwer wil geen vreemden in de boomgaard hebben. Hij wil het fruit tot sap laten persen, voor de verkoop.

De Fruithof heeft vrienden nodig die voor € 50 per jaar valfruit mogen rapen en korting krijgen op handfruit en sap in pakken.

Waarom is een organisatiebureau in de arm genomen en hebben de vrijwilligers Souvenirs van Eeuwen niet zelf georganiseerd? Zij besteden al heel veel tijd aan de Fruithof.

Sluiting huishoudelijk gedeelte.

De voorzitter bedankt de aanwezigen voor hun bijdrage aan de vergadering en sluit de vergadering om 11.45 uur. De aanwezigen kunnen de fruittentoonstelling met bijbehorend programma bezoeken.

Het bijna voltallige bestuur op de Najaars-ALV op 4 oktober.

Het zag oranje en wit in de Betuwe

Een verslag van de Ledendag 2015

Twaalf leden en introducés brachten op 25 april jl. een bezoek aan Buren en omgeving in de Betuwe.

In april is de kans groot om in deze streek bloeiende fruitbomen te zien. We hadden geluk: onderweg stonden zoete kersen met de namen Regina, Burlat en Summit (ze stonden erbij) in volle bloei onder een overkapping en in bijna iedere tuin bloeiden één of meer, vaak oude, perenbomen.

De ochtend begon met koffie en gebak bij "Kunst en Koffie" in het met vlaggen versierde stadje Buren, met zijn stadsmuren en de enige nog bewaarde stadspoort, de Buitenhuispoort, aan de noordkant, met gracht.

Vanwege de buien loodste stadsgids Pieter de Jong ons de Sint Lambertuskerk in, waar hij gepassioneerd over de geschiedenis van kerk en stad vertelde. In deze kerk is in 1551 het huwelijk voltrokken van Prins Willem van Oranje met Anna van Egmond, gravin van Buren. De stadswandeling ging onder meer over de wallen aan de zuidkant van het stadje waar twee kanonnen uit de Franse tijd opgesteld zijn. De oude walnotenbomen die daar staan, leveren nog steeds de grondstof voor Gimborn-inkt. Buitenmuurs zagen we in de diepte de

Opgeknapte 17e eeuwse panden en de Sint Lambertuskerk in Buren.

stadstuinen langs de Korne liggen; een paar oude perenbomen stonden daar in volle bloei.

De uitstekend verzorgde lunch gebruikten we bij bistro "Picasso" in de Voorstraat.

Stadsmuur aan de noordkant met gracht en kersbomen in volle bloei in de verte.

's Middags bezochten we "De Werf" van Arjen Vette in Zoelmond met zijn monumentale dubbele hooiberg die je de weg naar Plein 7 wijst (de Tomtom heeft er moeite mee, gewoon de ogen open houden). Omdat het af en toe regende, moesten we de paraplu binnen bereik hebben.

De heer Vette leidde ons rond door zijn boomgaard met kort gemaaide paden. Opvallend was het grote verschil in stamomvang van de appelbomen die allemaal 20 jaar oud zijn. Bijvoorbeeld Gravensteiner had een dikke stam en andere rassen leken door hun geringe stamomvang jonger dan 20 jaar. Ook de groeiwijze van de 16 verschillende rassen verschilde soms. De meeste appelbomen waren in hun jeugd gevormd met drie gesteltakken, maar er waren er ook bij met één centrale tak, zoals bij een peer. Het komt vaak voor, dat er een ander ras wordt geleverd dan besteld en dat is hier ook gebeurd. Paradijsappel bleek Discovery te zijn en Granny Smith was besteld als Lemoen.

Als leden van een pomologische vereniging op bezoek zijn in een boomgaard, geven ze ongevraagd veel aanwijzingen, bijvoorbeeld om goed te snoeien: 'die verticale tak zou ik niet de hoogte in laten gaan' en maken ze overwegingen als 'is het Glorie van Holland aan

Omgevallen appelboom die gewoon door groeit.

de bloesem te zien of niet?'. Het beste is om in de oogsttijd terug te komen en de appels te bekijken. Vette laat zijn appelbomen sinds de aanplant snoeien door iemand anders en verpacht zijn boomgaard, zodat hij zelf niet hoeft te snoeien, plukken en rapen. Een deel gaat weg als vers fruit en een ander deel belandt in de stroopketel in Zuid-Limburg. Omdat we aannamen dat de heer Vette zelf geen biologisch appelsap zou hebben door het verpachten, hadden we een pak appelsap van de Fruithof Frederiksoord voor hem meegenomen. Hij bleek wel appelsap in huis te hebben, maar nam het pak in dank aan.

en die zijn nu bijna aan het eind van hun leven. Stuk voor stuk worden ze vervangen, als ze het loodje gelegd hebben. Een fruitteler pacht de boomgaard voor het fruit en onze gids maakt cider van valfruit. De volgende rassen zijn gedetermineerd: Laxton's Superb (als bestuiver aangeplant), Cox's Orange Pippin en Groninger Kroon. Soms kwam er 1.000 kilo van één oude boom. Een oude appelboom die omgewaaid was, is blijven groeien. In de stammen van sommige 'grijsaards' zijn gaten ontstaan doordat takken afgebroken zijn. Een dergelijke opening is een geschikte nestgelegenheid voor vogels, o.a. steen-

Rondleiding door de boomgaard van de heer Vette in Zoelmond.

Daarna brachten we een bezoek aan een 80 jaar oude hoogstamboomgaard aan de Aalsdijk bij Asch, waar een restant van de rivier de Zoel langs loopt. Deze boomgaard is nu in beheer bij Staatsbosbeheer en wordt onderhouden door vrijwilligers. Ze werken niet op een vaste dag, het hangt van het jaargetijde af hoe vaak ze aanwezig zijn. Hans van Leersum, de buurman van de heer Vette, leidde ons daar rond. We hadden de paraplu weer nodig en eigenlijk ook laarzen, maar helaas, die stonden nog thuis. Onze gids vertelde dat de bomen oorspronkelijk in driehoeksverband waren geplant, maar dit systeem was bij de vrijwilligers niet bekend. Toen zij 75 nieuwe appelbomen plantten in 2014, hebben ze de bomen in een rij gezet, op 12 meter afstand. Nu klopt het verband niet meer, het zij zo. Op opgevallen plekken zijn ongeveer 40 jaar geleden laagstammen gezet

uilen en kauwen. Kauwtjes gooien de holle bomen vol met takken totdat hun nest geschikt is voor het broeden. Schapen houden hier het gras kort.

Zo'n oude boomgaard is een cultuurlandschap dat vol leven zit en waard is om te behouden.

Onze gids vertrouwde ons toe dat hij op een mooie dag het liefst onder een oude appelboom ligt, naar boven kijkt en luistert. Dan wil je niets anders meer, zei hij en wij knikten instemmend.

Het was een dag om nog vaak aan terug te denken. We gingen met vette klei aan de schoenen huiswaarts, zoals het hoort. We mogen in het najaar terugkomen voor de appels en dat is ook een mooi vooruitzicht.

Marianne van Lienden

Schenking voor het Documentatiecentrum

In maart jl. kregen wij een e-mail van het Fruitteeltmuseum (FM) in Kapelle (Zld.) met in de bijlage een groot bestand dubbele publicaties van het museum. Vanwege toenemend ruimtegebrek was het FM genoodzaakt kritisch naar zijn boekencollectie te kijken en daarom wilde de beheerder weten of wij een aantal van hun dubbele boeken konden gebruiken. Wij reageren altijd positief op dergelijke verzoeken. Het FM was blij dat wij een aantal van hun dubbele boeken konden gebruiken.

Onze collectie is met ongeveer 50 titels uitgebreid, voornamelijk in de categorieën: Teelt groot fruit, Teelt kleinfruit en rassenlijsten, namelijk de 10e t/m 12e en de 16e en 17e rassenlijst voor fruitgewassen.

In ruil voor drie Fructus-nummers, die wij dubbel hadden, kregen wij een kopie van Fructus 1999, nr. 1 die nog op ons wensenlijstje stond.

Een actuele aanwinst is de kopie van Ir. K. Kiès, het register van Nederlands appelnamen (1969). Het

FM heeft dit zeldzame naslagwerk, door hen d.m.v. een schenking in 2014 verworven, op ons verzoek gekopieerd en alles samen opgestuurd. Als PDF-document kunt u het binnenkort vinden op onze website (wanneer u dit leest, staat het er waarschijnlijk al op) in de rubriek de Oerakker Oranje lijst appels.

Kortom, het Documentatiecentrum is in het eerste kwartaal uitgebreid met interessante fruitteeltboeken dankzij het Fruitteeltmuseum.

Het Documentatiecentrum is geopend op de eerste woensdag van de maand.

Plaats: de Fruithof, Frederiksoord.

Tijd: van 10.00 tot 15.00 uur.

De boeken worden alleen ter inzage gegeven.

Het is mogelijk kopieën te maken, tegen een kleine vergoeding.

Leden kunnen de catalogus raadplegen op de website, er wordt aan gewerkt om hem up-to-date te maken en beter te kunnen raadplegen. Er is een papieren catalogus aanwezig in de bibliotheek.

Stuur a.u.b. een email naar mjwlienden@outlook.com

of bel, tel. 0593 - 562 222.

Verzendkosten worden vergoed.

Marianne van Lienden, beheerder

Oproep van het documentatiecentrum

Het Documentatiecentrum zoekt nog enkele nummers van Fruitteelt, Pomospost, Pomologia en Fructus. Het gaat om de volgende nummers.

Fruitteelt

2000 nr. 9 en nr. 17,
2003 nr. 49,
2004 nr. 7.

Pomospost

Jrg. 3 (1992), nr. 1,
Jrg. 6 (1995), nr. 4.

Pomologia

De jaargangen 1 t/m 6 (1985 t/m 1990) en jrg. 10 (1994).

Fructus

Jrg. 4 (1996), nr. 3 en 4.

Neem a.u.b. contact op met Marianne van Lienden, beheerder, tel. 0593 562222, e-mail: mjwlienden@outlook.com.

12 maart 2015 in Wageningen

Verlag van de vergadering van pomologische verenigingen en stichting de Oerakker

Deelnemers:

Noortje Bas (WUR-CGN), Joop Beekman (St. Fruitcult. Brabant), Griet Bergsma, Obe Bootsma (St. de Oerakker), Frits Doornenbal (FyF), Ger Ernsting (POMNH), Loek Hilgers (St. de Oerakker), Henk Houtman (POMNH), Tammo Katuin (NPV), Chris Kik (WUR-CGN), Auke Kleefstra, Geo de Kruijk (POMNH), Marianne van Lienden (NPV, verslag), Bertus Meijer (WUR), Harrie van Noort (De Vrolijke Noot), Marten Pelleboer (St. de Fruithof), Hennie Rossel, Ger van Santvoort, Lau Simonse (St. de Oerakker), Jan en mw. Zandbergen (St. Fruitcult. Brabant), R. Zanderink, Marien Zeilstra (NPV), Nynke Zijlstra (FyF), Sierd Zijlstra (WUR-CGN).

Afwezig: Rein Baars, Gerard Brouwer (St. de Fruithof), Alex Frints (Boomkwekerij Frijns), Fruitteeltmuseum, Johan Hengeveld, Lukas Duyts, B. Jorritsma (PGL), B. Os (SBB), W. Ramaekers (PGL), Jan-Henk Schutte, Marcel Tross, Jan Veel.

Opening

Dagvoorzitter Obe Bootsma van stichting de Oerakker opent de vergadering en heet iedereen welkom. Hij geeft een korte uitleg over het

ontstaan en het werkerrein van de Oerakker. Er is een nationaal plan voor het behoud van de (agro-)biodiversiteit, ons levende culturele erfgoed opgesteld. Agro biodiversiteit is de term voor het geheel. Het plan bestrijkt drie heel verschillende gebieden: bomen, planten en dieren. Veel initiatieven zijn verenigd en bezig oude soorten in stand te houden, inclusief soorten vanaf 1950. Allemaal hebben ze hun eigen lijnen naar de overheid. Door middel van een nationaal plan en een passende structuur willen wij een nationale "koepel" oprichten.

De Oerakker houdt zich bezig met planten, o.a. groenten (zie de Oranje Lijst) en granen. Er is een begin gemaakt met de Oranje Lijst, gewas: appel.

De vraag is vanmiddag hoe en waar de pomologische verenigingen in dit verhaal ingepast kunnen worden. Hoe organiseren we het en hoe gaat het vervolgtraject eruit zien? Is er zicht op het aantal collecties in Nederland en op de rassen die hier oorspronkelijk geteeld zijn?

De Oerakker beperkt de inventarisatie tot de rassen uit de periode 1850 tot 1950. Na WOII is de veredeling van fruitrassen voor de commerciële fruitteelt op gang gekomen. Hiervoor is slechts een beperkt aantal oude rassen gebruikt, terwijl er zoveel meer bestaan. Er is een begin gemaakt met het zoeken naar oude appel-, peren- en pruimenrassen. De appelrassen zijn het eerst aan de beurt. 483 appelrassen zijn al gevonden, waarvan 443 rassen nog aanwezig zijn in collecties, zie www.deoerakker.nl/oranjelijst. Honderden appelrassen zijn nog niet ingevoerd in de Oranje Lijst. 400 perenrassen zijn al getraceerd, waarvan 50% nog aanwezig is. Bij de pruimen staan 70 van 162

in bronnen genoemde rassen nog in collecties. De peren- en pruimenrassen worden binnenkort toegevoegd aan de Oranje Lijst.

Een deelnemer vindt het gebrek aan samenwerking tussen instellingen op provinciaal en nationaal niveau opvallend. Er bestaat geen landelijke pomologische vereniging meer, zoals vroeger de Nederlandsche Pomologische Vereniging, die later NFO is gaan heten.

Vandaag wordt een begin gemaakt met samenwerking.

Er wordt opgemerkt dat er zo weinig updates zijn in de Nederlandse appeldatabase, zie www.appelcollecties.nl. Er wordt een gebrek aan kennisuitwisseling geconstateerd. De pomologische verenigingen zouden beter hun best kunnen doen om hun database bij te houden. We hebben allemaal gebrek aan tijd. Je kunt een format bedenken, maar een lijst inleveren bij CGN is ook voldoende. Wat we nodig hebben, is één betrouwbaar systeem in een genenbank bij de overheid.

Eén van de aanwezigen pleit voor de onafhankelijke verzamelaars die zich inzetten voor het behoud van oude rassen. Anderen zien het belang van verspreiding van oude fruitrassen door enthout uit te geven via hun vereniging. Voorgesteld wordt een panel in het leven te roepen dat zich buigt over de correcte naamgeving van fruitrassen, zodat enthout onder de juiste naam verspreid wordt. Sommige rasnamen in de Oranje Lijst zijn niet te verifiëren. Daarom zijn referentierassen nodig, maar deze ontbreken vaak.

Er wordt gesteld dat samenwerking essentieel is als je het doel -behoud en verspreiding van oude fruitrassen- serieus neemt. Uitbreiding van een vereniging die in Noord-Nederland is begonnen naar de rest van

Chris Kik en Lau Simonse ontvangen uit handen van Marianne van Lienden een aantal jaargangen van Pomospost.

Country Winery

Voor verkoop van:

- * Resistente & bijzondere druivenplanten.
- * Bijzondere fruitplanten & oude fruitrassen.
- * BirdGard & Birdchaser vogelverschrikkers.
- * Nederlandse wijnen & wijnproducten.
- * Wijnproeverijen & cursussen.
- * Zorgkwekerij.

Jipkesbeltweg 42 Nijverdal - Hulsen.
Tel. 0548-623657, Mobiel: 06-38780384
www.Countrywinery.nl
E-mail: countrywinery@gmail.com
Geopend: donderdag, vrijdag en zaterdag
van 10.00 tot 17.00

F. Kuiper B.V.

BOOMKWEKERIJEN SINDS 1886

Vosseveld 6, 9644 XW Veendam
tel. 0598-619410 / fax: 0598-619136
info@kuiperveendam.com
www.kuiperveendam.com

Dé leverancier van vruchtboomonderstammen, ook biologisch, geteeld op onze kwekerijen in Groningen en Flevoland.

Verkoop aan particulieren en pomologische verenigingen mogelijk via kwekerij "de Baggelhof".
e-mail: iubbert@baggelhof.nl

Vruchtboomkwekerij G. Snel eigen kwekerij sinds 1924

Het adres voor al uw vruchtbomen

breed assortiment
ook in zware bomen
oude rassen
kleinfruit, bessen enz.
persoonlijk advies

Huizerstraatweg 2 voor, Naarden
telefoon: 035-5253712 / 06-22315559

bezoek onze website: www.fruitbomenkwekerij.nl

Snoeibedrijf De Boomgaard

Voor:

- Deskundig snoeien van uw vruchtbomen
- Hulp/begeleiding bij snoeien (ook voor uw tuin)
- Snoeiadvies op maat
- Advies en onderhoud erfbeplanting
- Snoeicursus (individueel / groep)
- Meer....

T.050-5281399 M.06-25191441 info@snoeideboomgaard.nl

www.snoeideboomgaard.nl

biologische hoogstamboomkwekerij

De Sterappel

Veel oude
fruitboomrassen
Ook grotere
maten verkrijgbaar

Wij zijn geopend van november t/m april
vrijdag en zaterdag van 9.00-18.00 uur

Kees van Leeuwen

Weiweg 7, 4064 CJ VARIK

telefoon: 06 219 540 18

telefax: 0344 652754

e-mail: sterappel@versatel.nl

skal 022177

bezoek onze website: www.asterappel.nl

VRUCHTBOMEN EN KLEINFRUIT

biologisch - dynamische
KWEKERIJ

DE VROLIJKE NOOT

Oosterbutenweg 2
8351 GH Wapserveen
tel / fax 0521-321580
www.devrolijkenoot.nl

NL-BIO-01
skal 6148

verkoop van november tot mei
vrijdag en zaterdag van 9.00 - 17.00 uur
overige dagen op afspraak

het land wordt beschouwd als wenselijk in de toekomst. Er zijn nog blinde vlekken in Nederland die erbij horen.

Er is nog veel te doen. We willen een beeld krijgen van wat nog aanwezig is.

De vraag is: hoe? Wat verwachten we van elkaar? Daar kijken we vandaag naar.

Er wordt gevraagd of er wetenschappelijke protocollen zijn voor het determineren van fruitrassen. De wetenschappelijke poot is het DNA-onderzoek, dit is specifieke kennis. Er is ook een andere poot, de beschrijving van kenmerken van de vrucht. Dit is een moeilijke klus waar jarenlange ervaring voor nodig is. Het is een kwestie van beide doen. Er is behoefte aan een landelijk determinatiesysteem en een goed protocol voor de beschrijving van de kenmerken van de vrucht.

In het Fruitkenniscentrum in Randwijk is men sinds 2 à 3 jaar bezig met de veredeling van oude rassen. Dit gebeurt niet grootschalig en gaat traag, veel langzamer dan bij groenteveredeling. Een van de deelnemers merkt op dat hij bij sommige oude rassen veel positiefs ziet ten aanzien van resistentie tegen ziekten en plagen.

De vraag op de agenda over Eurisco is geschrapt. Het Europese systeem met 1,1 miljoen concessies is niet erg toegankelijk, bovendien is het geen appeldatabase.

CGN stelt dat de appeldatabase de verenigingen samen brengt, omdat daarin de collecties van de aangesloten verenigingen en particulieren samengebracht zijn. In de collecties bevinden zich de oude rassen in situ, in een boomgaard. Het is de enige manier om vruchten soortrecht te bewaren voor de toekomst. De Oranje Lijst, gewas appel, is iets anders, dit is een verzameling van namen van fruitrassen die in de loop van eeuwen geteeld zijn en (misschien) nog geteeld worden.

Na de theepauze gaat men uiteen in vijf groepen om te discussiëren over de vraag: Willen we ons verenigen en hoe doen we dat? Wat verwachten we van elkaar?

Elke groep brengt verslag uit van de discussie. Er blijken veel overeenkomsten te zijn in de resultaten.

Het meest genoemd werd:

- Wageningen met een rol als vaste basis en als kenniscentrum van het DNA-onderzoek.
- Uitwisseling van ervaringen en contact tussen verenigingen door middel van een landelijk tijdschrift, of moderne media: weblog of Facebook.
- Ontwikkeling van een systeem of methodiek voor het determineren.
- Kennisoverdracht vindt men belangrijk vanwege de hoge gemiddelde leeftijd van de deelnemers.

Hoe nu verder? Obe legt in het kort uit dat wij voor het vormgeven van de structuur en een globaal overzicht van activiteiten een werkgroep gaan formeren die met “gedragen besluitvorming” over deze vragen een besluit gaan nemen. Aan de aanwezigen wordt gevraagd om een persoon die hier aanwezig is te noemen aan wie jij jouw besluitvormingsbevoegdheid en verantwoordelijkheid overdraagt. Geef daarbij aan wat jou heeft doen besluiten om aan die persoon de verantwoordelijkheid en bevoegdheid over te dragen. Uiteindelijk wil hij drie tot vijf personen overhouden die over dit vraagstuk een besluit gaan nemen. Het “gedragen besluitvormingsproces” bestaat uit een aantal stappen en die zien er als volgt uit:

o verantwoordelijkheid overdragen, vorming werkgroep

Er volgt een ronde waarin alle deelnemers hun voorkeur voor een persoon uitspreken aan wie ze verantwoordelijkheid overdragen.

1 beeldvorming

Wij hebben vanmiddag gewerkt aan beeldvorming (HOE en WAT) zou die structuur en activiteiten vorm kunnen krijgen. De werkgroep neemt deze informatie mee en komt met drie alternatieven.

2 beoordelen van de drie alternatieven

De werkgroep legt de drie alternatieven aan u voor en u kunt uw mening hierover geven. (in een bijeenkomst eind mei). Al deze bevindingen neemt de werkgroep mee om uiteindelijk met een definitief voorstel te komen.

3 presentatie definitieve voorstel

Er volgt een presentatie en toelichting op de definitieve keus. Op deze

bijeenkomst (september / okt) wordt aan u persoonlijk gevraagd om een ‘geen bezwaar’ te geven.

Wij gaan dan op dezelfde wijze kiezen wie dit gaan uitvoeren.

Uit de voorspraakronde die onder de aanwezigen wordt gehouden komen negen namen naar voren. Op de vraag aan de betrokkenen of zij op de uitnodiging in willen gaan, zijn er vijf die de voorspraak leuk vinden, maar er om verschillende redenen niet op in kunnen gaan. Er blijven vier personen over.

Benoemd worden Auke Kleefstra, Hennie Rossel, Nynke Zijlstra en Jan Zandbergen. Obe Bootsma gaat hen begeleiden in de werkgroep.

Nog even in het kort

Zij bedenken een structuur om de regionale samenwerking te versterken om te komen tot:

- Determineren.
- Uitwisseling van ervaringen.
- Openheid naar elkaar.
- Het streven is naar een landelijke structuur. De appeldatabase krijgt er een plaats in. Er worden gezamenlijke bijeenkomsten belegd: in het voorjaar op een centraal punt en in het najaar bij iemand in het land. Er wordt een website aan gekoppeld. Er vindt afstemming plaats tussen DNA-onderzoek en rasbeschrijvingen. Er wordt gebruik gemaakt van moderne communicatiemiddelen.

Afsluiting

In een evaluatieronde geven de deelnemers een korte reactie. De middag wordt als nuttig en hoopgevend gezien, er is een opening naar samenwerking, er is een basis gelegd.

Afspraken:

Eind mei komen we op dezelfde plaats weer bij elkaar.

De gekozen groep van vier presenteert drie alternatieven waarop men kan reageren.

Eind september komen zij met de definitieve structuur.

De voorzitter vindt de middag verrassend vruchtbaar, dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit om 17.00 uur de vergadering.

De Zure en Zoete Brederode

Brederode is een oude stoofopeer van zeer goede kwaliteit, die vrijwel verdwenen is. In feite gaat het om twee verschillende stoofoeperen: de Zure Brederode en de Zoete. De Zure Brederode kent enkele andere benamingen: Dikkop, Echte Brederode, Groene Brederode en Paasch Bergamotte. De Zoete Brederode heet ook wel Valse Brederode of Rode Brederode. De vruchten van beide variëteiten lijken uiterlijk erg veel op elkaar, daarom wordt verondersteld dat de Zoete een mutatie van de Zure is. Het meest kenmerkende verschil zit hem, zoals uit de naamgeving blijkt, in de smaak. De Zoete Brederode is zoeter en er hoeft daarom minder suiker te worden toegevoegd bij de bereiding dan bij de Zure, die wat meer rins is. Beide koken fraai rood.

De naam Brederode

De herkomst van de Zure Brederode, waarschijnlijk de oudste van de twee, is onbekend. Ze kwam waarschijnlijk al in het begin van de 19e eeuw voor. Omdat ze in de ons omringende landen nooit in de teelt is geweest, wordt aangenomen dat ze van Nederlandse oorsprong is. Verondersteld wordt dat ze uit het rivierengebied afkomstig is. De voorkeur van de boom voor zware kleigrond en de naam duiden er op, want de peer kan afkomstig zijn uit de omgeving van Vianen. Het gebied rondom Vianen werd wel het land van Brederode genoemd vanwege het oude adellijke geslacht Brederode, die vele eeuwen, tot aan het eind van de 18e eeuw, als heren in Vianen zetelde. Vianen ligt op de grens van de Betuwe en het Zuid-Hollandse rivierengebied. Het kwam wel

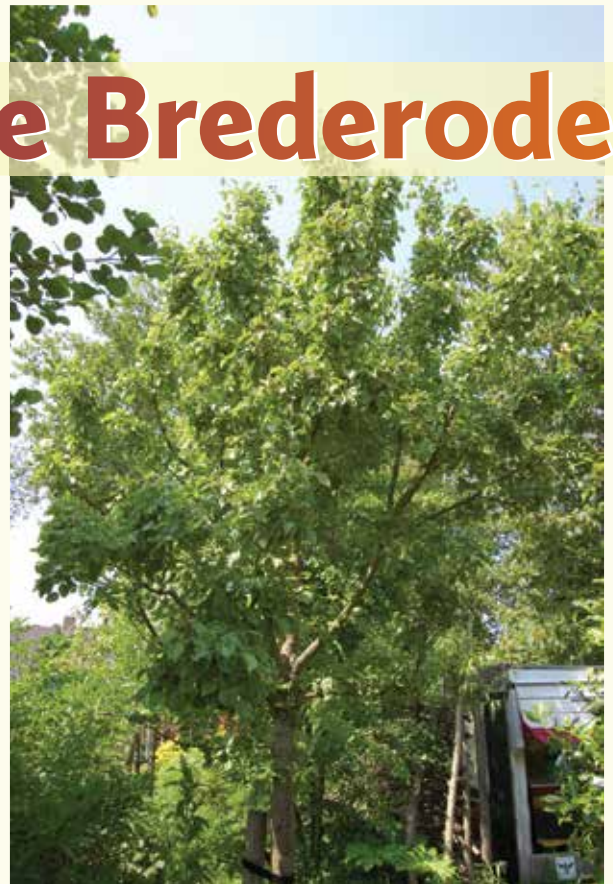
vaker voor dat een fruitras naar de plaats of de streek van herkomst is genoemd.

De Zoete Brederode heeft waarschijnlijk een meer oostelijke herkomst: Land van Maas en Waal. In de gemeente Appeltern stonden bij de Blauwe Sluis in de dertiger jaren van de 20e eeuw nog drie bomen van ongeveer honderd jaar oud met die naam. Vanwege de grote gelijkheid van de vruchten met die van de Zure Brederode heeft ze mogelijk haar naam gekregen.

Een andere verklaring van de naam kan zijn dat die een verbastering van "brede rode" peer is. Dit lijkt niet erg waarschijnlijk. De peren zijn weliswaar breed van vorm, maar ze hebben meestal weinig kleur en de oudste variëteit, de Zure Brederode, is minder gekleurde dan de Zoete.

Oude boom van de Zure Brederode. Foto: Marten Pelleboer.

Jonge boom van de Zoete Brederode.

Andere peren met de naam Brederode

Er zijn drie handperen bekend met de naam Brederode of die deze naam als synoniem kennen.

Allereerst vermeldt Knoop in zijn Pomologia van 1758 dat de Groene Herfstsuikerij als synoniem Brederode heeft. Het betreft een vrij kleine breed-peervormige roestige vrucht, die slank toeloopt en een lange steel heeft. Het is een septemberpeer die kort kan worden bewaard. Bradley in zijn Almanach der Hoveniers uit 1762 noemt een Booter Peer Brederode, deze is waarschijnlijk dezelfde.

Er zijn ook twee Belgische peren met de naam Brederode. De naam is één van de vele synoniemen van Fondante de Bois, in Duitsland bekend als Holzfarbige Butterbirne. Het is een grote buikige gebloste herfstpeer, gewonnen door J.M. van Mons.

Daarnaast is er in de 18e eeuw ook een andere peer met de naam Brederode gewonnen. Deze wordt door Diel (5e band, volume 15, 1823) beschreven. Ze schijnt volgens van Mons rond 1780 te zijn gewonnen door Bisshumd te Mons (Bergen in Henegouwen). Van Mons heeft deze

peer in 1817 naar Diel gestuurd, die hem verder in Duitsland verspreid heeft. Dit is een lange citroengele herfstpeer, een andere dus dan de Fondante de Bois. Deze peer lijkt in de vergetelheid verdwenen. Na de 19e eeuw wordt deze peer niet meer genoemd.

Deze drie handperen hebben niets van doen met de stoofpeer Brederode.

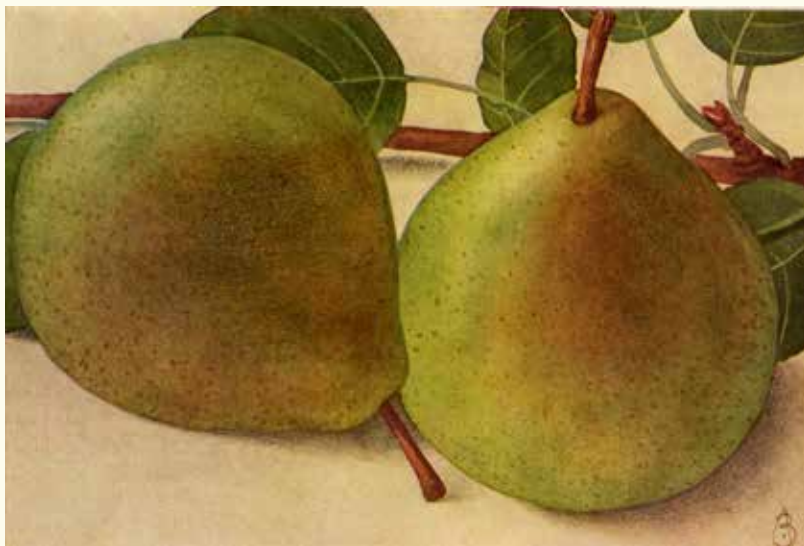
Verspreiding

Tot aan het begin van de vorige eeuw lijkt de Zure Brederode vooral een regionale Betuwse peer geweest te zijn en was de Zoete Brederode alleen in het Land van Maas en Waal bekend. De opmars van de Zure Brederode begon waarschijnlijk aan het begin van de 20ste eeuw. In geen enkel handboek of kwekerscatalogus uit de 19e eeuw heb ik een vermelding van de stoofpeer Brederode kunnen vinden. De eerste vermelding vond ik in het Nederlandse tuinbouwblad *Sempervirens* van 20 October 1906, waarin voor de Zuid-Hollandse eilanden een eerste prijs wordt uitgelooft voor een inzending van 20 stuks Brederodepeer.

De volgende vermelding is die in het Overheidsrapport over de fruitteelt in de provincie Gelderland tussen Rijn en Maas. Daarin wordt meegedeeld dat meerdere boomgaardbezitters "voldaan waren" over de Dikkop (synoniem voor Zure Brederode) als "peer-variëteit" voor hoogstam. In een bijgevoegd overzicht van geteelde fruitrassen worden Batenburg en Dreumel genoemd als gemeenten waar de Dikkop geteeld werd.

Een volgende vermelding is die in het Sortiment van appels en peren voor Nederland, uitgegeven door de Nederlandsche Pomologische Vereniging in 1920. Daarin wordt ze gerangschikt onder de twaalf stoofpeerenrassen die op half- en hoogstam worden aanbevolen. Ze behoorde in de in die tijd tot het provinciaal assortiment in Gelderland voor hoog- en halfstammen. Voor de provincie Utrecht werd ze niet in het assortiment vermeld.

In de eerste tien officiële rassenlijsten vanaf 1933 werd de Brederode als aanbevolen stoofpeerenras opgenomen. En in de bekende uitgave

Saint Rémy lijkt wat op een hoog gevormde Zoete Brederode.

Nederlandsche Fruitsoorten uitgegeven door de Nederlandsche Heidemij uit 1942 wordt de Brederode opgenomen in de lijst van zes aanbevolen stoofpeerensoorten. Deze adviezen zullen ongetwijfeld opgevolgd zijn en de peer zal breder aangeplant zijn.

Met Brederode werd in die tijd steeds de Zure bedoeld. Ze werd eerst vooral geteeld in de Betuwe, het aangrenzende Zuid-Hollandse rivierengebied, de Zuid-Hollandse eilanden en Noord-Brabant bezuiden de Maas. Ze raakte ook meer en meer verspreid in de rest van Nederland. In de catalogus van boomkwekerij Herijers- Daemen te Zundert van 1934/35 werd de Brederode bijvoorbeeld aanbevolen voor stuikvorm. Ook stond daarin dat de peer zeer goed betaald wordt.

Zo werd ze in de dertiger jaren, naast de Kleipeer, de meest aangeplante stoofpeer in ons land.

De Zure Brederode was aanvankelijk de enige bekende Brederode. Pas eind dertiger jaren worden de Zure en Zoete Brederode afzonderlijk in adviezen genoemd. In 1938 werd door de provinciale commissie der Veilingen de Zure Brederode aanbevolen voor Gelderland, Utrecht en Overijssel, terwijl de Zoete Brederode "niet algemeen wordt aanbevolen". Uit diezelfde periode dateert de eerste uitgebreide beschrijving van beide variëteiten door Ir. J.D. Gerritsen en in een brochure uitgegeven door de Nederlandse Fruitteelters Organisatie. Hij sprak zijn voorkeur uit voor de Zoete Brederode boven de Zure op grond van de betere smaak, grotere vruchtbaarheid en eerdere productie.

In 1946 behoorde de Brederode naast de Gieser Wildeman, de St. Remy en de Winterjan tot de vier meest geteelde stoofperen in ons land. Gemeld werd dat vooral aan de kant van de Maas in Gelderland de Zoete Brederode hoog werd aangeslagen

Zowel als hoogstam, halfstam en zelfs in struikvorm op zwakke onderstam bleken beide tot na het midden van de vorige eeuw goed te voldoen in de toen moderne perenteelt. In de provincie Groningen voldeden de Brederodes niet, ze bleken daar nooit goed te dragen. In Friesland werd de peer niet aanbevolen voor de handelsteelt. In Limburg kwam ze vrijwel niet voor.

Reden van verdwijnen

Brederodes zijn zeer gewaardeerde stoofperen geweest, zowel door de hoge kwaliteit als de grote handelswaarde. Veel jonge bomen zijn vlak na de oorlog bijvoorbeeld in het boomkwekerscentrum Opheusden opgekweekt. Bijna 5 % van alle jonge perenbomen was hier in 1950 een Brederode (2,5% Zure en 2,4% Zoete) tegen 0,2% in de rest van Nederland. Men mag aannemen dat ze toen in heel Nederland, maar vooral in het midden van het land, veel zijn aangeplant. Eerst leek rond het midden van de vorige eeuw de Zoete Brederode de Zure uit de teelt te gaan verdrijven, niet alleen door haar hogere suikergehalte, maar ook door eerdere en meer regelmatige opbrengst. Vreemd genoeg werden beide door de handel even goed betaald, hoewel de consument goedkoper af was met de Zoete Brederode (minder suiker nodig bij de bereiding).

In officiële publicaties werd eerste de Zure Brederode afgeserveerd. In 1948 stond in de Verslagen en mededelingen van de directie van de Landbouw dat de Zure Brederode aanmerkelijk minder is dan de Zoete Brederode. En in 1954 publiceerde de tuinbouwvoorlichting al de verwachting dat de Brederodes, naast enkele andere peren, niet vaak meer aangeplant zullen worden. Inderdaad zijn ze snel daarna uit de teelt verdwenen. De laagstamboomgaarden met Brederodes zijn nu al lang gerooid. Slechts hier en daar is nog oude hoogstamboom in een boerenboomgaardje te vinden.

Naar de redenen van verdwijning kan men slechts gissen, want beide geven prima stoofperen, terwijl de bomen over het algemeen goed gezond zijn en daarom weinig verzorging nodig hebben. De matige vruchtbaarheid en vaak teleurstellende oogsten lijken voor de telers de voornaamste reden om met de teelt op te houden. Met het inkrimpen van het assortiment stoofperen in Nederland is de Brederode vooral verdrongen door Saint Rémy. Deze had voor de fruitteler bedrijfsmatig voordelen boven de Brederodes: ze draagt vroeger, de teler moet daarom minder lang wachten op inkomsten en ze is productiever door de betere en meer gelijkmatige opbrengst. In de officiële rassenlijst voor fruitgewassen van 1948 werd de Brederode nog opgenomen als een aanvullend ras en in 1965 is ze afgevoerd van deze lijst.

Beschrijving

Bloei

De peer bloeit vroeg, de Zure Brederode is praktisch de vroegste bloeier onder de peren. Dit is een oorzaak van de vaak slechte dracht. Door de vroege bloeitijd is er meer kans op een geringere vruchtzetting bij minder goede weersomstandigheden, zoals nachtvorstschade en slechte bestuiving in natte periodes. De Zoete bloeit iets later dan de Zure en draagt daardoor waarschijnlijk beter en regelmatig.

Bestuiving

De Brederode levert goed stuifmeel. De Zure Brederode is zelfsteriel en heeft een andere perenboom

als bestuiver nodig. Beurré Hardy, Comtesse de Paris, Kleipeer en Précoce de Trévoux zijn goede bestuivers. De Zoete Brederode is een z.g. zelfbestuiver, dus ze draagt goed zonder dat er andere peren in de buurt staan. Wel wordt de opbrengst groter als er andere eveneens vroegbloeiende peren in de buurt staan. Ook kan de Zoete Brederode als bestuiver voor de Zure dienen. Beide zijn goede bestuivers voor andere vroege bloeiers zoals Bonne Louise d'Avranches, Beurré Alexander Lucas, Conference, Jut, Saint Rémy, Triomphe de Vienne. Een combinatie van Zure en Zoete Brederode is vanuit het oogpunt van bestuiving prima.

Uiterlijk van de vrucht

De peer is middelgroot en regelmatig van vorm: meer breed dan hoog en bijna appelvormig. De Zure Brederode benadert het meest de z.g. bergamotte-vorm: plat-rond, buigig, wat afgeplat van onderen en naar de steel. Ze is dof groen, met weinig roest en heeft aan de zonzijde soms een vage bruinrode bloes. Ze kleurt geel bij lange bewaring. De Zoete Brederode is minder appelvormig, gemiddeld wat hoger en groter dan de Zure, ze is groener en heeft een veel duidelijkere donkere bruinrode bloes. Ze lijkt wat op de Saint Rémy. De bewaarbaarheid is wat minder, maar nog altijd goed te noemen.

Beide hebben wat roestvlekken op de schil. De Zoete heeft vaak een bloes, de Zure zelden. De bloes zegt overigens weinig om ze van elkaar te onderscheiden. Vruchten van de Zoete Brederode die aan de binnenkant van de boomkroon hangen en geen of weinig zon krijgen hebben geen bloes. En vruchten van de Zure Brederode, die in de zon hebben gehangen, krijgen ook een bloes.

De kelk is klein en gesloten. De steel is kort, dik, veelal scheef ingeplant. De peren hebben meestal naast de steel een vleesheuveltje dat soms gedeeltelijk met het vruchtvlees is vergroeid.

Kwaliteit

Brederodes zijn goede stoofperen, maar ongeschikt als handpeer. Het stevige, witte en korrelige

Zoete Brederode hoger en met meer met bloes.

vruchtvlees kleurt tijdens het stoven mooi donkerrood. Zoals gezegd is de Zure Brederode rins en vraagt meer suiker bij de bereiding. Bij voldoende toevoeging van suiker is ze prima van smaak. De smaak van de Zoete Brederode kan in sommige jaren -na een slechte zomer- tegen vallen.

Pluktijd en bewaring

De pluktijd ligt begin oktober, de peer kan het beste vanaf december gebruikt worden. Beide Brederodes zijn goed houdbaar in een koele bewaarplaats, een kelder of koele schuur bijvoorbeeld. De Zoete is wat minder lang houdbaar dan de Zure. Is de Zure tot half mei te bewaren, de Zoete slechts tot half maart. In koelhuizen duurt de bewaring langer, maar die bewaring gebeurt niet meer, omdat de peren uit de commerciële teelt verdwenen zijn.

De Zure Brederode kleurt bij bewaring mooi geel, maar krijgt dan een tere schil, waarop bij ruwe behandeling gemakkelijk zwarte vlekken komen. Ze kent ook minder uitval bij bewaring.

Opbrengst

Als hoogstam beginnen de bomen pas na vele jaren te dragen, daarna dragen ze regelmatig maar nooit overvloedig. Ze blijven matig vruchtbaar. De Zoete Brederode draagt eerder en heeft een regelmatigere oogst.

Soms komen er zogenaamde beurtjaren voor, dit kan te maken hebben

Zure Brederode kan ook een blus krijgen.

met slechte bestuiving in een koud en nat voorjaar of door nachtvorstschade. Geconstateerd is dat de dracht per plaats kan verschillen: op de ene plaats voldoet ze goed en op de andere is ze zeer teleurstellend. De oorzaken daarvoor zijn niet goed bekend.

Groei en verzorging

De groei en de vorm van bomen verschillen weinig. De groei is matig tot goed. De Zoete Brederode groeit iets minder sterk dan de Zure, maar toch voldoende. Beide vormen op den duur forse bomen met een fraaie kroon van ongeveer dezelfde vorm: hoog piramidaal met neerhangende takken en met grote bladeren. De bomen kunnen erg oud worden.

Vroeger werd de Zoete Brederode ook wel op de zwakke onderstam Kwee MA gezet. Dat gaf een zwakke groei, maar de peren werden groter, beter van smaak en de bomen waren veel eerder vruchtbaar. Tegenwoordig worden de Brederodes uitsluitend op een sterke zaailingonderstam gezet, waardoor ze op den duur grote bomen vormen. De Zure Brederode heeft gegolfde bladranden, afstaande, zeer spitse knoppen (men kan zich er aan prikken) en bruine twijgen. De Zoete Brederode heeft gladde bladranden, ronde stompe knoppen op paarsbruine twijgen.

Ze voldoen op alle grondsoorten zelfs op natte klei, behalve op lichte zandgrond. In de Alblasserwaard

bleek de Zure Brederode uitstekend te groeien op natte gronden, waar geen enkele appel of andere peer wilde groeien. Wil men een Brederode als hoogstamboom planten, dan moet als plantafstand minstens 7 meter aangehouden worden.

Over de noodzaak van snoei zijn verschillende adviezen in de literatuur te vinden. De een stelt dat al te sterk afhappende takken af en toe kunnen worden ingekort en dat verdere snoei niet nodig is. Een ander stelt dat sterke snoei nodig is. Waarschijnlijk vragen jonge bomen meer snoei dan oude. In het algemeen moet men terughoudend zijn bij de snoei van oude hoogstamperen. Wel is men het er over eens dat beide gemakkelijk in de teelt zijn.

Ziekten en beschadigingen

Beide soorten zijn over het algemeen gezond. De meeste vruchten zijn gaaf, hoewel de bomen niet helemaal ziektevrij zijn. Ze zijn weinig vatbaar voor schurft. Soms worden wintervlinders of perenbloesemkevers aangetroffen, maar die veroorzaken weinig schade. Regelmatig komen er mozaïekvlekken (op de bladeren) voor. De Zoete Brederode kan bovendien last hebben van loodglans en heeft meer last van knoprot(knopsterfte) dan de Zure Brederode. Deze sterfte wordt veroorzaakt door weersomstandigheden of door schimmels. Een enkele keer komt het voor dat de bomen slecht in het blad komen, gaan kwijnen en na enkele jaren afsterven. Daar is niets tegen te doen gebleken. Het kan soms zo erg zijn dat 90% van de knoppen aangetast is met alle nadelige gevolgen voor de opbrengst.

Tot besluit

Brederodes zijn een prima stoofperen, die helaas vrijwel verdwenen zijn. De Zoete wint het in smaak en vruchtbaarheid, de Zure in houdbaarheid. Voor particulieren verdient daarom de Zoete Brederode de meeste aanbeveling. Gelukkig zijn er bij gespecialiseerde boomkwekers nog jonge bomen van beide te krijgen.

Of het twee afzonderlijke variëteiten zijn, of dat de Zoete Brederode een mutatie van de Zure is niet

bekend. Behalve het uiterlijk en de smaak van de vrucht zijn er meer verschillen zoals bladvorm, kleur van de takken, de vorm van de bladknoppen, groei van de boom en de houdbaarheid van de vruchten. Ook bestuift de Zoete Brederode de Zure. Een DNA-analyse zou moeten uitwijzen of het om twee rassen gaat of dat de een mutatie van de andere is.

Voor mensen die op slecht ontwaterde grond fruitbomen willen planten, is wat peren betreft een Brederode eigenlijk de enige keuze. Maar ook op betere gronden geniet ze de voorkeur boven de veel er op lijkende Saint Rémy. Dit omdat ze minder vatbaar is voor schurft, zodat ze gaver vruchten geeft. De peren kleuren tijdens het stoven veel fraaier rood dan die van de St. Rémy, die roze blijft en het vruchtvlees is steviger dan het zachte vlees van de St. Rémy. Dat de oogst soms wat minder groot is, zal voor de meeste liefhebbers geen probleem zijn.

Jan Veel

Bronnen:

Gerritsen Ir. J.D. *Variëteiten en onderstammen waarover men hoort spreken*. Nederlandse Fruittelers Organisatie. z.j. (ca. 1938), blz. 89-90.

Idema Liesbeth. *Verdwenen appels en perenrassen* RIVRO, Wageningen 1983, blz. 65.

Lijst van vruchtboomvariëteiten welke voor aanplant in aanmerking komen in Gelderland, Utrecht en Overijssel, samengesteld vanwege de provinciale commissie der veilingen in Gelderland, Utrecht en Overijssel. 1938. Nederlandsche Fruitsoorten. Nederlandsche Heidemij 1942.

Rassenlijst voor fruitgewassen 1948, Wageningen blz. 56/57.

Sortiment van appels en peren voor Nederland, uitgegeven door de Nederlandsche Pomologische Vereniging.

Sempervirens, Nederlandsche tuinbouwblad. 20 October 1906, blz. 175.

Verslagen en mededeelingen van de directie van den Landbouw 1918, No.1 *De fruitteelt in de provincie Gelderland tusschen Rijn en Maas*. Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel. blz. 32 en 97.

Appels in de Oudheid

In de prehistorische tijd was onze cultuurappel niet bekend. Deze is een afstammeling van de *Malus sieversii* uit Kyrgyzië in Centraal-Azië. Alle cultuurappels zijn nakomelingen van deze *Malus*, die vanaf 3.000 tot 4.000 jaar geleden via de Grieken en Romeinen naar West-Europa zijn gekomen en die gekruist is met andere *malus* typen, waaronder de Europese wilde appel, *Malus sylvestris*. Recente DNA-studies hebben aangetoond dat andere *malus*-soorten ingekruist zijn in de *Malus sieversii* in de periode dat appels richting Europa langs de z.g. zijderoute zijn verspreid. De bijdrage van de Europese wilde appel zo groot geworden worden, dat onze huidige cultuurappels hiervan meer genetisch materiaal bezitten dan van de voorvader, *Malus sieversii*.

Door archeologische vondsten van pitten en appelresten is bekend dat in de prehistorie appels gebruikt zijn, maar dat zijn exemplaren van de *Malus sylvestris*, de Wilde appel of Houtappel. Deze wrange appel werd waarschijnlijk vooral gebruikt om er cider van te maken en de vruchten daarvan werden ook wel gedroogd en gegeten. Ook van de vruchten van de wilde peer werd cider gemaakt. De wilde appel en de

wilde peer zijn in ons land zeldzaam geworden. Er zijn van de wilde appel misschien nog een honderdtal bomen over, waarvan de meeste niet eens meer bloeien en vrucht dragen. Sommige boomkwekers hebben de wilde appel in hun assortiment.

Romeinse tijd

In de Romeinse tijd zijn de cultuurappel, de peer, de tamme kastanje en walnoot naar ons land gebracht. De laatste twee zijn blijvers geworden. Onbekend is of de appel en peer steeds in de teelt zijn gebleven, al is niet uit te sluiten dat de kunst van het enten bewaard is gebleven in kloosters.

In Romeinse geschriften worden 40 appelrassen genoemd. Verondersteld wordt dat er in Europa nog drie appelrassen uit de Romeinse tijd zouden kunnen dateren: Annurca, Decio en Limoncella (niet te verwarren met Limoncello, dat is een Citroendrankje). Dit is een niet te staven veronderstelling. Annurca en Limonella komen nog in Midden en Zuid-Italië voor, Decio in Engeland. Vroeger werd ook op grond van de naam verondersteld dat de Pomme d'Api van Romeinse afkomst is (Api zou van Appius komen), maar dit wordt tegenwoordig

zeer onwaarschijnlijk geacht. Waarschijnlijk is het bos van Api in Bretagne in de 16e eeuw de vindplaats.

Frankische tijd

Uit de Karolingische tijd zijn er geen rasnamen bekend. De appelnamen in het Capitulaire de Villis van Karel de Grote zijn aanduidingen van de geografische herkomst van appels (Geroldinger, Gomaringen, Kreweldeller bv.). De meeste plaatsnamen waarnaar ze verwijzen, lagen in het huidige Duitsland. Er wordt verder bij pomarii (appels) en pirarios (peren) alleen een onderscheid gemaakt in: geschikt om rauw te eten, te koken en te bewaren.

Vroege Middeleeuwen, de periode tot ongeveer 1400

In de Nederlandstalige bronnen zijn van appels incidenteel algemene namen te vinden, maar of met paradijsappel de huidige zoete en zure paradijs bedoeld is, of met St. Jansappel de huidige Zomeraagt, is niet met zekerheid na te gaan.

De vroegste vermelding van een appelras is in een Duits kloostergeschrift te vinden en betreft de appel Borsdorfer (in 1175). In de Franse teksten staan Chataigner (1200) en Grauwe Franse Reinette (13e eeuw).

De oudste Engelse appel Decio, mogelijk uit de Romeinse tijd.

De oudste appel *Malus sieversii*, de stammoeder van onze cultuurappel.

Borsdorfer, de oudst genoemde Duitse appel.

Ook de Court Pendu (Kapendu) is heel oud. Onbekend is of ze toen ook al in ons land voorkwamen. Wel wordt in de 14e eeuw een Hermingard (onze Zoete Ermgaard?) vermeld.

Late Middeleeuwen van 1400 tot 1600

In de laat middeleeuwse Nederlandstalige literatuur komen namen voor die we ook nu nog kennen: Bellefleuren, Calvilles, Guldelingen, Permane, Kanappels, Pippelingen, Ribbelingen, Schijvelingen en Rabouwen. Een aantal van onze appels is mogelijk van middeleeuwse oorsprong. Ze hebben één van genoemde termen als bestanddeel in de naam en ze zijn nog te verkrijgen.

1600 tot 1700

Welke fruitrassen zijn meer dan drie eeuwen oud?

Veel appelrassen die door Knoop in 1758 zijn beschreven, hadden toen al een flinke ouderdom en worden in geschriften uit de 17e eeuw en in registers van rond 1700 genoemd. In

Appel mogelijk uit de Romeinse tijd: Annurca.

Appel mogelijk uit de Romeinse tijd: Limoncella.

het overzicht staan een aantal van de alleroudste appels, daterend van vóór 1700, die nog verkrijgbaar zijn. Wil men een historische boomgaard of een paar echt oude appelrassen

aanschaffen, dan valt er gelukkig nog wat te kiezen.

Jan Veel

Ananas Reinette	Danziger Kantapfel	Jasappel	Wijker Pippeling
Binderzoet	Drap d'Or	Karakter Reinette	Zoete Ermgaard
Bloemzuur	Dubbele Zoete Aagt	Krappe Kruijn	Zoete Jopen
Bleijer Bellefleur	English Winter Goldpear-	Nelguin	Zomeraagt
Borsdorfer	main,	London Pippin	Zoete Reinette Musqué
Calvilles: (Rode Herfst-,	Gravenstein	Princesse Noble	Zoete Ribbeling
Rode Zomer-, Rode Winter,	Grauwe Franse Reinette	Paradijsappels: (Dubbele	Zoete Zonappel
Witte Herfst-, Witte Win-	Guldelingen: (Enkele-,	Zure -, Drentse, Zoete -)	Zure Grauwe Reinette
ter-, Witte Zomer-)	Dubbele-, Zoete-, Zomer-,	Pomme d'Api	Zure Zonappel
Citron d'Été	Winter-)	Rambour Franc	
Court Pendu: (- Douce, -	Grauwe Rabouw	Reinette Musqué	
Gris, - Plat, - Rouge)	Hoge Bellefleur (niet de	Rode wijnappel	
Fenouillet	Brabantse)	Pigeon	

De appel op de voorpagina Yellow Transparent

Yellow Transparent is de vroegste handappel en hoewel haar kwaliteit als handappel maar matig is, was ze in het verleden heel gewild omdat er toen in de zomer nog geen bewaar-appels of geïmporteerde appels in de winkels te koop waren. Ze is daarom vroeger veel aangeplant en er zijn ook nu nog regelmatig oude bomen van de Yellow te vinden.

De naam "Transparent" kreeg ze omdat ze haast doorschijnende helder van kleur is. De appel kent meerdere regionale synoniemen, zoals Oogstappel. In Zeeland heette ze Madeleine, in België is ze beter bekend als Transparent Blanche. In Engeland ook wel White Transparent, in Duitsland Weisser Klarappel en in Oost Europa Papirovska of ook Baltische Zee-appel.

Haar herkomst is niet nauwkeurig bekend, vermoedelijk is ze een toevalsaailling die in 1852 door boomkweker Wagner in Riga (Letland) aan kwekerij Leroy in Angers (Frankrijk) geleverd is, waarna ze verder in West Europa verspreid is.

De vrucht is middelgroot, vrij gelijkmatig van vorm, bleekgroen, bij

rijpheid lichtgeel tot wit. De kelk is klein, gesloten in staat in een ondiepe kelkholte. De steel is vrij dun, matig lang en ondiep ingeplant. Het vruchtvlees is wit, zacht, matig sappig, fris zuur met een tikkeltje zoet, mits rijp geoogst. Het klokhuis is vrij groot, meestal matig bezet met zaden. De gebruikstijd is einde juli, begin augustus. Behalve als handappel is ze ook zeer geschikt voor het maken van appelmoes en ze is ook een prima taartappel.

De boom groeit matig en vormt aanvankelijk een steil opgaande kroon, die bij oudere bomen breed bolvormig is. Kan op vrijwel alle gronden geplant worden, behalve te natte, dan verkankert de boom. Ze geeft de voorkeur aan zavel en lichte kleigrond. De boom draagt al vrij vlug

Yellow Transparent. Aquarel door Menno Scheltens (Zie pag.35)

en geeft regelmatige oogsten, maar nooit overvloedig. Ze kan paar een weken lang geoogst worden. Regelmatig kunnen de grote vruchten geplukt worden, waarna de overblijvende vruchten normaal kunnen uitgroeien. Te vroeg geplukte vruchten blijven smakeloos, te laat geplukt zijn melig. De appels moeten zeer voorzichtig geplukt worden, omdat de vruchten erg snel beurse plekken krijgen.

Herinneringen van een oud fruitteler

Vorig jaar was de Glorie van Holland onze jubileum-appel. Dit was voor ons lid Gerrit Plakmeijer, een oud fruitteler, een aanleiding om enkele herinneringen en gegevens naar ons toe te zenden.

De Glorie van Holland was makkelijk te telen, met wel veel kanker, maar de prijs die de appel opbracht, raakte onder de kostprijs, zodoende zijn de bomen geroid. De bomen van de Glorie hadden stevige takken die vol hingen met lichtgekleurde appels, als ze voldoende zon en licht hadden gekregen.

We veilden alles op de veiling in de stad Groningen en mochten in die tijd alleen valappels aan huis verkopen. Later is dat veranderd, maar toen moesten we wel 6% veilingprovisie betalen, Veel gebeurde dat daarom niet en toen is er een streep doorgezet.

Kramsvogels waren een tijd lang een grote plaag. Vooral de rode Jonathan moest het ontgelden, maar na tien jaar hebben we er nooit meer last van gehad

Enkele cijfers over het seizoen 1960-1961 van Fruitbedrijf P.W. Heidema te Baflo, 10 hectare

Appel	Gem. prijs per kilo		
Yellow Transparente	30,6	Cts	
Golden Delicious	49,6	Cts	
James Grieve	31	Cts	
Lombarts Calville	29,5	Cts	
Ellison's Orange	28	Cts	
Glorie van Holland	19,45	Cts	Geroid. Prijzen te laag
Laxton's Superb	26,5	Cts	
Goudrenet	25,4	Cts	
Jonathan	18	Cts	Om-geënt of geroid.
Peer			
Beurré Alexander Lucas	43,7	Cts	
Conference	32,2	Cts	
Sint Rémy	16,9	Cts	Geroid

Agenda

Van 6 april 2015 tot 3 januari 2016. Tentoonstelling over Johann Hermann Knoop, tuinman van Marie Louise, een verlicht allesweter. Historisch Museum Leeuwarden Groeneweg 1, 8911 EH. Toegang gratis.

12 juli KERST 2015. 12e Euregionale kersen happening. Landcommanderij Alden Biesen, Kasteelstraat 6, 3740 Bilzen, België. Fruitexpo met rondleidingen door historische Hertenberg-kersenboomgaard (6 ha) en andere activiteiten. Open van 10.00 tot 17.00 uur. Entree: gratis. www.boomgaardenstichting.be

1 aug. Markt van Melk en Honing, Brink te Zuidlaren. Tijd: 10.00- 16.00 uur. Meer informatie: <http://www.bijpraot.nl/Bijpraot/Markt>. De NPV/Fruithof staat er met een kraam met vers zachtfruit en zomerappels en -peren (afhankelijk van de oogst).

1 aug Cursus oculeren en oculeerdemonstratie. Fruitteelmuseum Annie M.G. Schmidtsingel 1, 4421 TA Kapelle, zie www.fruitteelmuseum.nl

8 aug Fruitteeltroute. Fruitteelmuseum Annie M.G. Schmidtsingel 1, 4421 TA Kapelle, meer informatie zie: www.fruitteelmuseum.nl

8 aug. Markt met streekproducten, thema boerderijdieren in Nieuw- Scheemda. Tijd: 11.00- 17.00 uur. Stichting 't Swieneparredies, www.swieneparredies.nl. De NPV/Fruithof verkoopt er zachtfruit en zomerappels en -peren van de Fruithof (afhankelijk van de oogst).

15 aug Fruitshow in kwekerij Luingahof, Borgsingel 9 te Bierum (Gr). Bij de stand van "Vrienden van het Oude Fruit" kan men fruit laten determineren. Van 10.00 tot 16.00 uur. Toegang gratis.

15 aug Open dag in de Collectieboomgaard, POMologische Vereniging Noord-Holland, Volgerweg 26, Middenbeemster.

19 aug 25e Nationale Jammarkt van 10.30 tot 17.00 uur in het centrum van Neede.

22 aug Workshop zomersnoei appel- en perenbomen. Fruithof Frederiksoord. Tijd: 10.00-15.00 uur. Kosten: € 47,50. Aanmelden: info@bureautuinleven.nl.

22 aug Cursus Ziekten en Plagen in de Fruittuin. POMologische Vereniging Noord-Holland. Abdijtuin aan de Vennewatersweg 27a te Egmond-Binnen. Op-gave cursussen@hoogstamfruitnh.com of Elise Konijn 0229 - 574 457.

29 aug Smaakdag POMologische Vereniging Noord-Holland te houden in de Collectieboomgaard, Volgerweg 26 te Middenbeemster.

Za 5 sept Demonstratie Steenfruitsnoei. Fruitteelmuseum Annie M.G. Schmidtsingel 1, 4421 TA Kapelle, www.fruitteelmuseum.nl.

16 sept Excursie in Friesland georganiseerd door de "Vrienden van het Oude Fruit". Zie website Vrienden van het Oude Fruit.

19 sept Workshop snoeien van pruimenbomen. Fruithof Frederiksoord. Tijd: 10.00-15.00 uur. Kosten: € 47,50. Aanmelden: info@bureautuinleven.nl.

19 sept Fruitcorso Tiel 2015 door het historische centrum van Tiel en het oude stadsplantsoen Kalverbos. Hier wordt na de optocht en op 20 en 21 september op het tentoonstellingsterrein de regionale kunstmanifestatie Fruit Adventure Rivierenland gehouden. De stoet start om 13.00 uur. www.fruitcorso.nl.

26 sept Proeverij, kleine fruittentoonstelling en determinatie door de Vrienden van het Oude Fruit, in Openluchtmuseum Themapark de Spitkeet, De Dunen 3, Harkema (Friesland) 11.00 - 15.00 uur

3 okt Determinatie door de "Vrienden van het Oude Fruit" in Kwekerij op Goede Grond Bigtelaar, tegenover nr. 3 4891 PC Rijsbergen, nabij Zundert. 10.00 - 16.00 uur

4 okt Streekmarkt met Determinatie door de "Vrienden" op de Streekmarkt in recreatiecentrum Finkeboskje, 8584 WV Hemelum.

10+11 okt Lezing over oude fruitrassen op de Vriendendag in de Fraeylemaborg. Hoofdweg 30, 9621 AL Slochteren. Tijd: 10.00 - 17.00 uur.

24 okt Determinatie door de "Vrienden van het Oude Fruit" in Cazemierboerderij annex dorpshuis Fredewolda in de Hoofdstraat 27, 9356 AT Tolbert 10.00 - 16.00 uur.

11, 12 13 dec Open dagen Landleven in het Openlucht Museum te Arnhem

Tonderzwam

Zijn deze “groeisels” schadelijk voor de hele boom en andere bomen?

We hebben hier te maken met de Tonderzwam in een pruimenboom, deze zwam ontstaat vaak op een snoeiwond of afgebroken tak. Het kwaad zit eigenlijk veel dieper in de tak/boom daar zit het mycelium van de zwam die de vaatbundels van de boom verstoppen, op eenzelfde manier als de loodglansschimmel, hierdoor vindt er in de boom een verstoorde voedsel voorziening vanuit

de bodem plaats, waardoor de boom alsmaar verzwakt en uiteindelijk sterft.

Dit proces kan jaren duren. Het zijn doorgaans al de “zwakkere” bomen die aan deze parasiet ten prooi vallen.

Wat te doen? Als het een bijzonder ras is, kan men nog overwegen van een gezond gedeelte van de boom enthout te nemen en het te (laten) enten. Als het één tak is, deze zo ver mogelijk afzagen, de zaagwond

insmeren met wondpasta en de zaag met spiritus ontsmetten. Maar het dieper liggende probleem is hiermee doorgaans niet opgelost, het is slechts een uitstel van executie. Uiteindelijk zal een nieuwe boom de oplossing zijn.

Marten Pelleboer

Afscheid **Angela Wolbers**

Eindredacteur Jan Veel biedt Angela Wolbers, die haar taak als redactielid heeft beëindigd, een jonge Ingrid Marie appelboom aan.

Fruitbomen planten in Veendam

In 2014 heeft de golfclub “De Compagnie” te Veendam samen met leden van de golfclub en de Noordelijke Pomologische Vereniging het plan opgevat om bomen van oude fruitrassen langs de rand van de golfbaan te planten. Op 25 maart jl. is de eerste van 18 bomen geplant. De bomen zijn geleverd door boomkweker Lubbert Dijk uit Terheijl.

Opvallend is dat een aantal bomen gesponsord is door leden of bekende Veendammers. Wieneke Wever was gevraagd om de boom met de toepasselijke naam Wieneker ook wel Witte Wijnappel genoemd, te planten. Een appelras dat eigenlijk verdwenen leek, maar dat dankzij pomologen herontdekt is. Als tweede boom is een Notarisappel geplant, gesponsord door oud-notaris Schober. Verder is door een oud

Onder toezend oog van NPV-bestuurslid Roelf Koning wordt de eerste boom op de golfbaan in Veendam geplant.

Dokkumenaar Piet Wüst de Dokkummer Nije gesponsord. Arie Beekman sponsorde de Glorie van

Holland, de jubileumappel van de NPV in 2014, waarmee ze nauw verbonden is. Verder waren Fiona McCann met de Bramley's Seedling en de familie Beek met de Reinette van Ekenstein uit Appingedam sponsors van deze appels. Ook is een pruimenboom geplant door Nico Zweerts de Jong. De genoemde fruitrassen vind je niet in de supermarkt. Ze hebben doorgaans een andere smaak dan de bekende Elstars en Jonagolds.

Voor 8 bomen is helaas nog geen sponsor gevonden. Mocht u interesse hebben om op de golflocatie “De Compagnie” een fruitboom te sponsoren, neem dan contact op met Roelf Koning (roko@netvisit.nl).

Marten Pelleboer

Nieuwe dorpsboomgaard voor Drouwenerveen

Op 26 maart jl. kreeg het Drentse dorp Drouwenerveen een dorpsboomgaard met veertig fruitbomen. De organisaties “Recreatie 25”

De eerste boom voor de dorpsboomgaard van Drouwenerveen.

Noord” en camping “De Witte Buijzerd” stelden grond beschikbaar om de boomgaard aan Zuideind te realiseren. Er zijn appel-, peren-, kersen- en pruimenbomen geplant.

Om de boomgaard in de toekomst te onderhouden wordt in het dorp een Hoogstambrigade opgericht. De leden krijgen een snoeicursus en gaan daarna de boomgaard structureel onderhouden. Hierbij krijgen ze ondersteuning van leerlingen van de Winkler Prins school. Het onderhouden van fruitbomen is een vak apart en Landschapsbeheer Drenthe ondersteunt de brigade hierbij met onder andere kennis en gereedschap.

De boomgaard in Drouwenerveen is gerealiseerd in het kader van het project Groene Knopen, Rode draden, een project van de drie noordelijke Landschapsbeheerorganisaties.

Het project is erop gericht een netwerk van betrokken burgers op te zetten die zich inzetten voor het landschap in hun eigen leefomgeving, met als doel de biodiversiteit te versterken. Dorpsboomgaarden dragen hier onder andere aan bij. Groene knopen, Rode draden wordt mogelijk gemaakt dankzij financiële steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Ciderproject afgesloten met proeverij

Op 27 maart jl. werd het project “Cider van oude Nederlandse appelrassen” afgesloten met een bijeenkomst in het Centrum voor Biologische Landbouw in Lelystad. Dit project is uitgevoerd in opdracht van en in samenwerking met de Stichting IJsselboomgaarden samen met de Wetenschapswinkel van Wageningen Universiteit en Researchcentrum (Wageningen UR). Irene Gosselink, projectleider van de Wetenschapswinkel Wageningen UR opent de bijeenkomst, heet allen hartelijk welkom en licht het afwisselende programma toe.

Diverse sprekers

Drie enthousiaste mensen vertellen die middag over de voortgang van het project.

De eerste spreker is Rob le Rutte van de Stichting IJsselboomgaarden die de resultaten van het project met de wetenschapswinkel van WUR samenvat. De afgelopen drie jaar is hard gewerkt om vragen te beantwoorden over de cidergeschiktheid van oude appelrassen. Studenten hebben in 2012 literatuur over appelrassen opgezocht en een marktverkenning gedaan naar doelgroep, afzetkanaal, prijs en producteisen betreffende cider als commercieel product. Er is geëxperimenteerd met verschillende bereidingsvarianten en rassenmengsels om cider te maken. Er zijn vanaf 2012 ciderproeverijen georganiseerd en vorig

jaar is er een Foodwalk-ciderfestival gehouden in Deventer waar men de eerste ciders uit de streek kon proeven. Ook is er in november 2014 een cursus Cider maken georganiseerd. In Pomospost herfst 2014 stond een uitgebreid artikel, Ontwikkelen en vermarkten van hoogstamfruitproducten, geschreven door Rob le Rutte die tijdens de fruittentoonstelling Souvenirs van Eeuwen in de Fruithof in Frederiksoord ook een lezing gaf over het maken van cider van Nederlandse oude appelrassen. En als laatste product van het project is onlangs de website “Cider voor Ieder” gestart. Deze website behandelt de keuzes bij het cider maken en biedt hulp voor iedereen die cider wil maken, zie www.cidervoorieder.nl.

Vervolgens geeft Steven van den

Aandachtig gehoor op de cider bijeenkomst.

Berg van de Brouwakademie een presentatie over marktgerichtheid en marktintroductie vanuit zijn ervaring als kleine ambachtelijke bierbrouwer. Hij schetst de ontwikkeling van de kleine bierbrouwerijen in historisch perspectief, vanaf de jaren 70 van de vorige eeuw tot en met het heden. 45 Jaar geleden was sprake van een “pilswoestijn”, liever gezegd een “zee van pils”: 99% van het bier was pils van de industriële bierbrouwer. Midden jaren 70 ontstaat verzet tegen smaakvervlakking en -verarming van het bier. Woorden als alternatief, compromisloos en eigenzinnig kenschetsen de kleine bierbrouwers in de jaren 80. In de jaren 90 verschijnt het regionalisme, onder meer bier uit Vlaanderen wordt populair. Tegenwoordig zijn er experimentele bierbrouwers met extreme stijlen, het bier heeft bijzondere namen, zoals “Bommen en Granaten” en op de flessen zijn eenvoudige, ongekleurde etiketten geplakt. Bijvoorbeeld op Texel wordt bier van Texels graan en duinwater gebrouwen, dat in het eigen café geschonken wordt, voornamelijk voor toeristen uit Duitsland en het vasteland.

In de 21ste eeuw kunnen kwaliteitsgrondstoffen zoals mout besteld worden. Ook bestaat er een samenwerkingsverband van kleine brouwerijen.

Steven van den Berg heeft van alles geleerd en gedaan op het gebied van bier en is ook bezig met de

Rob le Rutte legt het Ciderproject uit.

Uitstalling van cider en appelsap van werXaam om te proeven.

ontwikkeling van cider. Hij vraagt zich af wat de cidemaker van de ambachtelijke bierbrouwer kan leren. Bij welke doelgroep kun je het beste aansluiten: de bierdrinker, de wijndrinker, de slow food groep? Laat cider herkenbaar zijn voor de doelgroep: mousserend en doordrinkbaar voor de bierdrinker, met subtiel hout en tannine voor de wijndrinker en met fruitkarakter voor de slow food groep. Doordat de Nederlandse cider nog in de pioniersfase verkeert, is de zaak eigenzinnige keuzes te maken en een opvallende verpakking en labelling te kiezen. Pioniers krijgen altijd te maken met tegenslagen. Daarom is het een belangrijke voorwaarde om financieel gezond te zijn. Als starter kun je advies van ervaren ondernemers vragen.

- Wat kunnen cidemakers in de dop op het gebied van strategie, prijsstelling, distributie en verkooppunten leren?
- Je bent beperkt door de doelgroep, maak keuzes en wees consistent, concurreer niet op prijs.
- Bottelen in kleine flesjes is niet terug te verdienen.

- Kies voor directe verkoop aan consumenten in eigen horeca of winkel.
- Regionale verkoop en distributie enkel met actief sales team, voorkom tussenhandel.
- Landelijke verkoop alleen door actieve marketing, creëer marktverraag.
- Beschikbaarheid van grondstoffen.
- Bitterzoete appels/appelmoot: import of een alternatief?
- Hoe zit het met volume aan hoogstamfruit?
- Infrastructuur: ieder voor zich of specialiseren? Samenwerking in een keten? Bijvoorbeeld de een perst, de ander vult af.
- Samenwerking: zet een belangenorganisatie op en denk na over het volgende:
 - Generieke marketing.
 - Hygiëencode en technologisch onderzoek gezamenlijk doen.
 - Accijnsregelingen.
 - Beschikbaarheid en kwaliteit van grondstoffen....

Hierna is er ruimte voor vragen en opmerkingen van aanwezigen.

Rob van den Heuvel, een Nederlander die cider maakt in Normandië,

heeft een Franse cidercursus gevolgd, hij verwerkt de appels uit zijn eigen boomgaard en bottelt een "leuke" cider (vandaag te proeven) voor de lokale markt. Hij is niet industrieel bezig, heeft geen exportrecht, maar wil graag de Nederlandse markt op. Rob "Chez la Fontaine" is bereid zijn ervaringen te delen met geïnteresseerden.

Volgens Rob le Rutte blijven nog te veel appels in de IJsselboomgaarden liggen. De grondstoffen zijn aanwezig om cider te maken en je kunt de drank als streekproduct verkopen. Nu de marketing nog organiseren. Wat je kunt doen, is in een café mensen cider laten proeven en ze eraan laten wennen, maar liever niet beginnen met complexe smaken. In Frankrijk worden proefavonden georganiseerd, als promotie voor de plaatselijke cider.

Afzetmarkt voor hoogstamfruit

Na een korte pauze kijkt Ton van Genabeek, voorzitter van de Stichting IJsselboomgaarden, terug op de afgelopen jaren. De stichting streeft naar duurzaam landschapsbeheer in een streek waar vroeger veel fruitbomen stonden. Er zijn veel nieuwe boomgaarden aangeplant en dan rijst de vraag wat je na 10 jaar, nadat de bomen in productie zijn gekomen, met het fruit kunt doen. De laatste jaren persen de Welsumse sapmobiel en Mobipers sap van het fruit van boomgaardbezitters dat wordt gepasteuriseerd en verpakt. Je kunt naar Zuid-Limburg en België om te leren hoe je stroop kunt maken. Heb je voldoende appels ter beschikking en gebruik je ook valfruit? Pas op: slecht fruit betekent een slecht product. Cider maken is voor de stichting een middel voor benutting van fruit uit

In de appelboomgaard van Jos en Kirsten van Egmond van WerXaam.

Van der Kooy Jubbega

Het adres in Nederland voor:
Zelf wijn, bier en kaas maken

Open van dinsdag t/m vrijdag
10.00—18.00 uur
Zaterdags van 10.00– 17.00

Compleet assortiment voor de
wijnmaker:
Flessen, gisten, hevels, vaten,
kurken, sapstomers, fruitpersen,
fruitmolens.
Alle grondstoffen voor de
bierbrouwer:
mouten, granen, hopen, bier-
kits, moutextracten, hogedruk-
vaten, starterkits, maisketels
etc.
Voor de kaasmakerij: kaaszuur-
sel, stremsel, kaasvaatjes etc.
Tevens:
Destilleerkolommen, platbo-
demkolven, eccenses etc.

www.vanderkooyjubbega.nl

Marcel Tross Pomoloog

Advisering in:

- ◆ Aanleg en onderhoud
- ◆ Boomgaarden, boominspectie
- ◆ Vitaliteits-onderzoek
- ◆ Bodemanalyse
- ◆ Cultuurtechniek

Koeweidendijk 25, 7161 RJ Neede
Telefax: 0545-293003, mobiel: 06-22330626
E-mail: info@pomoloog.nl
www.pomoloog.com

Assortiment Laan- en Vruchtbomen

Tevens uw leverancier voor uw gehele
erfplanting

Kijk voor meer plantinformatie op
www.boomkwekerij-veldhuis.nl

Particulieren welkom op zaterdagmorgen
volgens afspraak

correspondentieadres: Kastanje 10, 8141 TA Heino
kwekerijadres: Tibbensteeg 2, 7722 JS Hoonhorst

telefoon: 06-429 234 99
fax: 0572-394 693

e-mail: info@boomkwekerij-veldhuis.nl

meer weten: www.boomkwekerij-veldhuis.nl

Boomkwekerij

ten Elsen

Wij zijn gespecialiseerd in
Fruittbomen,
Erf- en landschapsbeplanting,
en de aanleg en het onderhoud
hiervan.
Ook kweken wij duurzaam
onder milieukeur.

Boomkwekerij ten Elsen
Kempersdijk 50 - 7161 RG NEEDE
www.tenelsen.nl - info@tenelsen.nl
0545-293065 / 06-12239168

Historische vruchtbomen

Lubbert Dijk, Baggelveld 2, 9312 VE Terheijl

kwekerij "de Baggelhof"

- Historische fruitbomen
- Enten en oculeren op verzoek
- Levering van kleinfruit
- Flora inventarisatie
- Advisering:
 - aanleg boomgaard
 - natuurontwikkeling
 - erf inrichting
 - landschappelijke beplanting

Lubbert Dijk
Baggelveld 2
9312 VE Terheijl
Telefoon: 06-11518397
Email-adres: lubbert@baggelhof.nl

www.baggelhof.nl

J. Bruin klimmaterialen

HOUTEN DRIEPOOTLADDERS LEVER-
BAAR in 10, 11 en 12 sports

Buurt 21A, Postbus 19, 1679 ZG Midwoud

telefoon: 0229 - 201 212

e-mail: bruinklimmaterialen@quicknet.nl
www.bruinklimmaterialen.nl

In de schuur van Werxaam.

boomgaarden, niet het doel. In het project was de eerste stap basis kennis van het cider maken op te doen. Tegelijk leer je steeds meer nieuwe mensen kennen die met het zelfde idee bezig zijn. Op deze sociale kant van het project is nooit gestuurd, maar naar nu blijkt is het maken van een netwerk heel belangrijk.

De voorzitter is tevreden over de grote opkomst en belangstelling en bedankt iedereen voor zijn of haar aanwezigheid en inbreng.

Raúl Henriquez, eigenaar van de Ciderwinkel (info@ciderwinkel.nl), vertelt dat hij bezig is een stichting op te zetten waarbij de organisatie Cider Ireland als voorbeeld dient. In Ierland werken veel ambachtelijke cidermakers goed samen, met als uitgangspunt dat alle gebruikte appels van eigen bodem zijn, dat het cider maken geen hobby is en dat de cider voor 100% uit (cider-)appelrassen bestaat. In de praktijk bevat de inhoud, behalve het cidersap,

ook 1 tot 2 procent water. In Groningen zijn minstens drie cidermakers actief met de ambitie professioneel cider te maken, in totaal zijn ruim twintig mensen in Nederland bezig met cider maken, met als doel deze te verkopen. Jammer is dat sommige

cidermakers soms geheimzinnig doen over de rassen die worden gebruikt.

Het doel van de stichting in oprichting is het promoten van professioneel gemaakte Nederlandse cider in eigen land en in het buitenland. Raúl vraagt zich af hoe het verder moet gaan met kennisuitwisseling tussen hobbymatige en professionele cidermakers, en andere cidervrienden. Steven van den Berg vindt het verstandig om een branchevereniging op te richten.

Om ongeveer vier uur rondt Irene Gosselink de bijeenkomst af en stelt voor naar Werxaam te wandelen, het adres is om de hoek. Zij neemt vier op tafel uitgestalde flessen experimentele cider van de Wetenschapswinkel mee om daar te proeven.

Bezoek aan boomgaard en productieruimte Stichting Werxaam

Jos en Kirsten van Egmond zijn in 2008 begonnen met Stichting Werxaam als een soort zorgboerderij die een aangepaste werkplek biedt aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij onderhouden tuinen en bossen in de omgeving en de boomgaard van Stichting werXaam. Jos en Kirsten hebben 400 appelbomen op onderstam M26 op rijen geplant op 4 meter afstand tussen de rijen en 2 meter tussen de bomen. Voor de meeste rassen is deze afstand niet groot genoeg, daarom worden ze uitgedund op 4 x 4 meter. In iedere rij staat een ander ras, er zijn 20 verschillende vooral historische zoete appelrassen aangeplant. De grondsoort is zavel, lichte klei, dus heel geschikt voor fruitteelt. 's Winters is de grond soms te nat. Het bedrijf werkt biologisch en de appels worden niet bespoten. Jos hangt feromoonvallen op om de fruitmot te monitoren. Na de oogst in oktober begint het persen van de appels. Uitgangspunt voor cider is het ongepasteuriseerde appelsap. In het eerste jaar is gist toegevoegd. Dit jaar is uitgegaan van wilde gisting. Het gistingsproces duurt tot ongeveer in februari. Tussendoor wordt enkele keren geheveld en gefilterd; dat is een proces waar veel aandacht en hard werken bij komt kijken.

Ten slotte wordt het gebotteld. Het hele proces wordt in eigen hand gehouden. Sinds

2014 produceren ze cider die de naam Bloss cider heeft gekregen. Het is een licht tintelende, droge cider. De één is er enthousiast over, de ander houdt er niet van, maar smaken verschillen, dat geldt ook voor cider. Dit jaar wordt geëxperimenteerd met een zoete cider. De bedoeling was het gistingsproces tussentijds te stoppen, dat is niet gelukt, waardoor er gekozen is om suiker toe te voegen. Het is opletten, want suiker toevoegen betekent dat je het gistingsproces moeilijk in de hand kunt houden. Ook is geëxperimenteerd met toevoeging van zwarte bessensap. Vanmiddag kunnen de aanwezigen ciders proeven en ervaringen uitwisselen over cider en dat doen ze dan ook met volle teugen.

Marianne van Lienden,
www.npv-pomospost.nl

Met dank aan de betrokkenen voor hun constructieve bijdrage aan dit verslag.

Foto's binnen: Marten Pelleboer

Foto's buiten van de schrijver

De middag werd afgesloten met een proeverij van Nederlandse cider.

Het nijpen van vruchtbomen waarom en wanneer?

Wanneer we een fruitboom planten, willen we zo snel mogelijk vruchten zien. Maar er is een tegenstrijdigheid tussen groei en vruchtbaarheid. Deze zijn elkaars tegenpolen. Als we een perenboom hebben die het derde groei-jaar in gaat, dan kan het bij leifruit zijn dat vanaf half mei op de gesteltakken scheutgroei ontstaat. Laten we de scheuten door groeien, dan zullen dat meestal z.g. waterloten

worden en dat is ongewenst. Het geeft concurrentie met vruchtbeurzen op de andere takjes (de bestaande takjes met blad- en bloemknoppen), die vanaf begin mei “gezette” peertjes gaan krijgen. Door nu, als de scheut 5 tot 8 blaadjes heeft, het groeipuntje eruit te nijpen, wordt de groei in de nieuwe scheuten stil gezet en zo ook de concurrentie met de “gezette” peertjes gestopt. Door elke 10 dagen een nieuw topje uit de

scheuten de nijpen wordt de groei in het scheutje telkens stilgezet. Door deze ingreep is de kans groot dat er aan de basis van dat scheutje gemengde knoppen gevormd worden en dat willen we juist. We kunnen tijdens de wintersnoei de scheutjes op een gemengde knop terugzetten. Dit is een belangrijke teeltmaatregel bij leifruit.

Marten Pelleboer

Nijpen van een peren scheut voor de zetting.

De concurrentiestrijd is in volle gang, gele en kleine peertjes zullen afvallen

**VRUCHTBOOMKWEKERIJ
HOVENIERSBEDRIJF
AUKE KLEEFSTRA**

- grootste sortiment vruchtbomen van Nederland
- alles voor uw eetbare tuin
- projecten stadslandbouw en -boomgaarden
- vakkundig advies, aanplant en snoeiwerk

Bezoekadressen:

<p>Fryslân: Boskwei 3 (Bosweg) 9262 SX Sumar</p>	<p>Zuid-Holland: Floreslaan 3 3131 NA Vlaardingen</p>
---	--

Voor openingstijden en meer informatie:

Tussenstammen en verenigbaarheid

Als we een fruitboom kopen, weten we meestal wel aan de hand van de plombe (etiket) van welk ras de onderstam is. Soms staat er ook op welke tussenstam gebruikt is.

Appels

Is het gebruik van een tussenstam nieuw? Nee, het kwam vroeger bij hoogstammen ook al voor. Bekend is dat Bramley's Seedling nogal eens omgeënt is met Present van Engeland. Daarmee creëerde men een tussenstam met als resultaat een mooi gevormde boom met fraai hangend hout. In de zeventiger jaren van de vorige eeuw toen de Coxsoorten massaal rechtstreeks op de zwakke onderstam type M 9 gezet zijn, werd stambasisrot geconstateerd. Ook ontdekte men toen dat de tussenstam Dubbele Zoete Aagt resistent was tegen stambasisrot. Daarbij gaf Dubbele Zoete Aagt een mooie gladde stam. Men experimenteerde verder met tussenstammen en ontdekte dat met het gebruik van een bepaalde tussenstam de groei kracht kon reguleren (kleinere boom). Onderstam M9 gaf met Summerred een behoorlijke verzwakking van de groei. Maar gewenste vermindering van groei kracht is niet het enige resultaat. De takken krijgen een meer horizontale inplanthoek waardoor er minder uitbuigwerk nodig is, m.a.w. de boom is sneller klaar voor productie in het tweede groei-jaar.

Een variant van de tussenstam bij kleine boomvormen is de knipboom. Wat wordt hiermee bedoeld? Met een knipboom spaart de boomkweker een handeling uit, nl. het zetten van een oculatie of ent op de tussenstam. Heel vaak is de knipboom ontstaan uit een handverdeling die in de winter gemaakt is. Het gewenste ras is al een jaar eerder op de tussenstam gezet. Door het jaar daarop de ent met tussenstam op één knop/oog terug te zetten en op de onderstam te enten, kan men

met een jaar eerder een boom van het gewenste ras gaan vormen.

Bij hoogstammen wordt vaak Bittenfelder als onderstam gebruikt. Zoete appel als tussenstam zou ook heel goed kunnen, deze geeft een mooie gladde stam. Bij hoogstammen is er op 1.80 meter een andere teelthandeling nodig dan bij kleine boomvormen. Bij de hoogstam houdt men doorgaans drie takken aan met of zonder kop en deze drie takken hebben een andere inplanthoek dan bij laagstammen.

Peren

Peren, dit is een heel ander verhaal. Bij peren speelt voornamelijk de verenigbaarheid van ras met onderstam een rol. Onverenigbaarheid berust op vergiftiging van bast en cambium bij de entplaats. Dit komt omdat de kwee-tussenstam een specifieke stof bevat (prunasine) die in de peer terecht komt, maar daar in een smalle zone wordt afgebroken door een enzym waarbij het giftige blauwzuur vrijkomt. Daardoor sterven cellen in de contactzone af, of wordt de stofwisseling gestoord. Aangezien perenrassen verschillen in de gevoeligheid voor de verantwoordelijke stoffen, verschilt ook de (on)verenigbaarheid met de kwee-onderstam per perenras.

Terug naar de praktijk, als we gaan enten of oculeren moeten we uitzoeken welk perenras rechtstreeks op kwee kan en welke niet en daarom een tussenstam nodig hebben, die niet gevoelig is voor prunasine uit kwee, bijvoorbeeld Beurré Hardy.

Zo zijn de perenrassen Bergamotte Esperen, Beurré Hardy, Clara Frijs, Doyenné du Comice, Emile d'Heyst, Fertility, Gorham,

Herzogen Elsa, Madame Verté, Old Home, Packham's Triumph, Pierre Corneille, Pitmaston Duchess, Spadova Estiva, goed met kwee verenigbaar.

Matig verenigbaar of wisselende literatuuropgaven:

Beurré Alexander Lucas, Beurré d'Anjou, Beurré Giffard, Beurré d'Hardenpont, Beurré Superfin, Bonne Louise d'Avranches, Colorée de Juillet, Comtesse de Paris, Conference, Duchesse d'Angoulême, Durondeau, Graf Moltke, Le Curé, Merton Pride, Précoce de Trévoux, Zoete Brederode; en Verdi (modern ras) kunnen we hier ook aan toevoegen.

Onverenigbaar:

André Desportes, Beurré Bosc, Beurré Clairgeau, Beurré Diel, Bon Chrétien Williams, Bristol Cross, Légipont (Charneux), Clapp's Favourite, Comte de Chambord, Doyenné d'Hiver, Doyenné de Juillet, Docteur Jules Guyot, Gentile Bianca, Epines du Mas, Gieser Wildeman, Marie Louise, Josephine de Malines, Laxton's Superb, Marquise Marillat, Souvenir du Congrès, Triomphe de Vienne, Winterrietpeer, Witte Kozijn.

Waarschijnlijk horen hier nog meerdere oude rassen toe. Bij twijfel kan men beter een tussenstam gebruiken.

Marten Pelleboer

Bron: S.J. Wertheim, De Peer, 1990.

Scheuten trekken en waarom?

Bij oudere bomen is in de traditionele teelt vanaf juni scheuten trekken een belangrijke ingreep. We trekken dan met de hand het “zachte” waterlot op de gesteltakken er geheel af. Dat gaat snel en door het af trekken is er minder kans op hergroei en dit geeft in de winter natuurlijk minder snoeiwerk. Het scheuten trekken moet bij droog weer gebeuren, omdat men een “wondje” maakt met kans op besmetting met loodglans, vruchtboomkanker en andere zwamziekten. De boom zal bij “nattigheid” sneller opdrogen en heeft daardoor minder kans op schimmelinfecties, zoals schurft, meeldauw, kanker en niet te vergeten, er komt meer licht in de kroon van de boom wat de vorming van gemengde knoppen in de boom stimuleert.

Marten Pelleboer

Roel Huistra
ecologisch hovenier

**aanleg en onderhoud van
boomgaarden en boerenerven**
Zeerijp (GR) 06-13505045
rmhuistra@gmail.com

Bird Gard Vogelverschrikkers

Voor uw vogel problemen in uw fruit

Voor meer
informatie
www.Countrywinery.nl
mobiel : 06-44608106

Prijzen vanaf 79.50 Euro

Vreemd fruit

Kun je van een appel- een perenboom maken?

Veel groen in de tuin is niet aangeplant. Zaad waait over de heg en kiemt. Andere planten wringen zich met wortelstokken je territorium binnen of kruipen met uitlopers over hek en grond. Zelfs bomen belanden ongepland in de gaarde via vogelpoep of weggesmeten klokhuizen.

Zo kwam er in de tuin van een stadsgenoot van me een appelboom terecht. Aanvankelijk was hij blij, maar toen de vruchten hard en oneetbaar bleken, moest de boom wijken. Was dit wel nodig? In folders van fruitbomenkwekers zie je soms meerdere appelrassen aan dezelfde boom hangen. Hoe zit dat, en kun je van een appelboom een perenboom maken?

Guerilla grafter

(*graften = enten*)

Theun Karelse plakt takken van verschillende soorten fruitbomen aan elkaar. Ik vraag hem of een consult bij hem de appelboom nog had kunnen redden. "Als de boom op de verkeerde plek staat, dan worden de appels niet rijp. Als dat niet de oorzaak is van de slechte appels, dan kun je er andere takken opzetten. Vroeger werd dit nog vaak gedaan bij behoorlijk volwassen bomen. Op de stomp werden meerdere enten geplaatst met de dikte van een bezemsteel. De rest van de wond smeert je in met bijenwas."

De kans van slagen, mits uitgevoerd door een professionele enter, schat Karelse op negentig procent.

Het is niet moeilijk, maar het is een secuur werkje dat wel wat oefening behoeft. Karelse zette meerdere appeltakken op andere bomen. Zijn beste werk, vindt hij zelf, deed hij met een appelboom die hij ontdekte onderaan een talud achter station Amsterdam Sloterdijk. Daar trof hij een wilde boom met hele gekke, dikke appels met een heel ruwe huid. "Het leken wel dinosauriërappels. Maar ze waren lekker!" Met die wetenschap oogst hij van deze boom zijn twijgen, die hij her

Winterbanana.

en der in Amsterdam op andere appelbomen plakt. Karelse kwam erachter dat het een heel ouderwets appelas moet zijn, een soort renet, maar dan met een velletje van schuurpapier. Hij noemt zijn vondst de "Ruw Sloterdijk".

De takken van het nieuwe oude appelas kan Karelse alleen op een appelstam laten floreren. Net als op een perenstam alleen peren-enten aanslaan. Pruimen passen op sleedoorns en amandelen op abrikozen. Kortom: het lukt alleen bij leden van de directe familie. Je kunt van een appelboom dus geen perenboom maken, maar je kunt wel lekkere appels aan een vieze appelboom laten groeien.

Treurig voor de appelboom met de vieze harde bittere vruchten, want die is reeds gestorven.

Gerda Bosman. De Volkskrant 15 februari 2014

Naschrift redactie:

Soms is het toch mogelijk een appel op een peer te enten. Bij de oude Amerikaanse appel Winterbanana wil dit wel eens lukken.

Aanvulling fruitboomsnoeiers (zie inventarisatie in het vorige nummer).

Salix Boomzorg

Onderhoud van boom en landschap

Jan Prenger

Gevelakkers 10 9465 TT Anderen

www.salixboomzorg.nl tel. 06 - 486 972 37

Suzuki-fruitvlieg hele winter op grote schaal actief gebleven

De zachte winter heeft ervoor gezorgd dat de beruchte Suzuki-fruitvlieg de hele winter actief is gebleven. Telers van zacht fruit, blauwe bessen, kersen, wijnbouw en sier-teelt hebben de hele winter door veel fruitvliegen gevangen en opgestuurd voor analyse. De Suzuki bleek ook massaal in eiken te zitten. De vangsten uit bosschages en bladhoudende planten zijn de hele winter door hoger gebleken dan uit kale gewassen zonder blad.

In 2012 werd de Suzuki-fruitvlieg pas voor het eerst in Nederland ontdekt. Sindsdien heeft hij zich explosief uitgebreid over Nederland. De fruitsector maakt zich ernstig zorgen over deze exoot, omdat deze fruitvlieg tot meer dan 80 procent van de oogst kan vernietigen. Er zijn ook effecten op de natuur te verwachten aangezien ze ook vruchten in de natuur kunnen aantasten, maar cijfers daarover zijn nog niet bekend.

Om te kijken hoe de Suzuki de winter door is gekomen hebben diverse fruittelers de hele winter door fruitvliegvalletjes opgehangen en opgestuurd voor analyse. Uit deze zendingen bleek duidelijk dat de Suzuki-fruitvlieg de hele winter is blijven vliegen. In de weken met nachtvorst nam het aantal gevangen exemplaren af, maar bij opnieuw stijgende temperaturen was meteen weer een stijging in de gevangen aantallen te zien.

Veel bij eiken

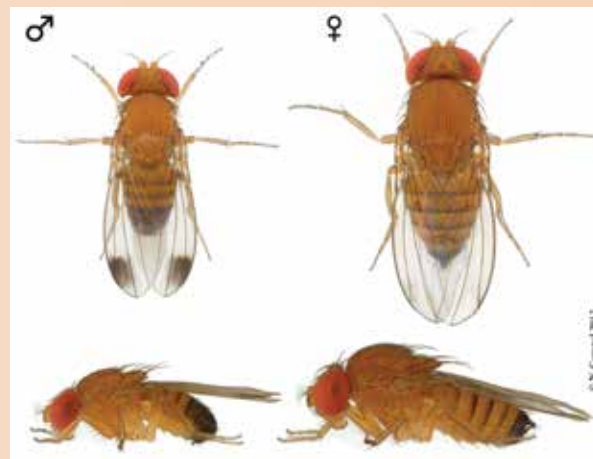
We hebben ook specifiek gevraagd om in en rondom eikenbomen extra vallen te plaatsen, omdat uit eigen onderzoek en uit literatuur naar voren komt dat Suzuki-fruitvlieg stof-fen uit de schors van eiken gebruikt om zich te voeden. De vangsten in

de eiken waren in december en januari massaal, mogelijk mede omdat er lang veel dor blad aan eiken is blijven hangen. Deze bladeren boden een beschutte schuilplaats; dat kan naast de voeding meespelen in de aantallen die zijn gevangen. De laatste 6 weken hebben we weinig vangsten uit eikenbomen ontvangen. De vangsten uit bosschages en bladhoudende planten zijn de hele winter door hoger gebleken dan de vangsten uit kale gewassen zonder blad. De strooisellaag en bladeren blijken goede schuilplaatsen. Opvallend is dat de aanwezigheid van vruchten daarbij geen factor van belang lijkt te zijn. Ze worden namelijk ook aangetroffen in hulst en laurierkers zonder bessen.

Naaldbomen lijken ook geschikt

Niet alleen loofbomen zijn interessant voor de Suzuki, maar ook naaldbomen. Onderzoekster Silvia Hellingman heeft deze winter in Spanje veel Suzuki's gevangen langs een bosperceel met naaldbomen waar in de verste verte geen bessen of vruchten aanwezig waren als voedselbron. Naaldbomen zoals grove den scheiden via hun naalden ook suikers uit. We vermoeden dat de Suzuki zich daarop goed kan voeden.

In fruitpercelen en wijngaarden met vanaf december compleet kale planten namen de vangsten in de loop van de winter af. Op een aantal bedrijven werden in de laatste inzendingen van februari en maart geen Suzuki's meer aangetroffen. Naast bladhoudende planten, naaldbomen en eiken vooral ook besdragende sierheesters interessant zoals Cotoneaster, Skimmia en Gaultheria. Van Camellia is

bekend dat Suzuki zich kan voeden op knoppen en open bloemen.

Verdere uitbreiding zeer waarschijnlijk

De resultaten van de wintermonitoring laten zien dat de Suzuki-fruitvlieg zich ook in onze winters thuis voelt en voldoende voedsel kan vinden om te overleven en dat ze in dit soort milde winters zelfs actief blijft. Een andere factor die de Suzuki-fruitvlieg in de kaart heeft gespeeld is het verbod op uitvoer van fruit naar Rusland. Daardoor is veel groot fruit waaronder appels en peren niet geoogst, op de grond gevallen en blijven liggen. Het rotten-de fruit is ideaal voor de fruitvlieg geweest. Het is dan ook zeer waarschijnlijk dat de spectaculaire uitbreiding van de Suzuki-fruitvlieg voorlopig nog niet is gestopt.

Wilma Windhorst, Arnold van Vliet

Bron:

Agropoli, Wageningen University en Biocontrole Onderzoek en Advies, 5 april 2015

Van enge bestjes en schimmels

Verslag van de cursus Ziekten en Plagen ... natuurlijk bestrijden.

Op 23 april 2015 ging de nieuwe tweedaagse cursus "Ziekten en Plagen... natuurlijk bestrijden" van start op de Fruithof in Frederiksoord. Deze cursus werd gegeven door Marten Pelleboer, die zijn hele leven werkzaam is geweest in de professionele fruitteelt en nu vrijwilliger is op de Fruithof.

Tijdens twee dagen, een in april en een in mei, werden zowel de theorie als de praktijk doorgenomen in de boomgaard van de Fruithof. Als handvat diende het boek met de gelijknamige titel "Ziekten en Plagen... natuurlijk bestrijden", geschreven door Jans Koops en Marten Pelleboer, waarvan de presentatie plaatsvond in 2014 tijdens Souvenirs van Eeuwen.

Uitgangspunt voor de cursus is het bestrijden van ziekten en plagen vanuit biologisch gezichtspunt. Alhoewel er niet voor alles een oplossing is, kan een particulier heel veel bereiken zonder het gebruik van bestrijdingsmiddelen.

's Ochtends kregen we theorie over hoe ziekten en plagen te herkennen en op te sporen zijn en over de natuurlijke bestrijding daarvan. Waarnemen en kijken zijn daarbij van groot belang.

Wat kun je als particulier doen als je ziet dat er aantasting is: het blad opruimen (bijvoorbeeld bij schurft, perenroest en perenpok), knoppen verwijderen (meeldauw of perenknopkever) en rottend fruit weghalen (monilia, schurft). Bij kanker moeten de aangetaste delen weggeknipt of weggesneden worden en daarna met een wondafdekmiddel ingesmeerd worden. En het gereedschap moet ontsmet worden. Verder is spuiten met zwavel in sommige gevallen nog een optie, zoals bij perenpok, schurft en monilia.

Wij leerden over feromoonvallen om mannetjes van de fruitmot te vangen en over de voor- en nadelen van lijmbanden om vrouwtjes van de kleine wintervlinder te vangen. Je kunt natuurlijk ook kiezen voor resistente rassen, dan voorkom je veel ellende.

Belangrijk is om gebruik te maken van de natuurlijke vijanden van de veroorzakers van deze plagen en deze te koesteren. Zo kunnen nestkastjes voor vogels (mezen eten duizenden rupsen) opgehangen worden of er kunnen zakjes of potten met stro in de boom gehangen worden om als schuilplaats voor oorzakende wormen te dienen. Door bloemstroken te zaaien kunnen onder andere sluipwespen, roofwantsen aangetrokken worden. Kippen onder de bomen laten lopen is ook een oplossing.

's Middags gingen de cursisten gewapend met klopnet en loep in de boomgaard op zoek naar ziekten en naar schadelijke en niet-schadelijke insecten. Eerst werd geklopt op takken van kweepeer vervolgens op appels en peren. De vangst in het klopnet werd bekeken en besproken. Op de appelbomen vonden we de appelbloesemkever, de appelgalmug, de bladrandkever, maar ook de roofmijt, een van de natuurlijke vijanden. Op de perenbomen de perengalmijt en de perengalmug, die een gaatje boort onderin het vruchtje en verder veel elzenhaantjes, kleine blauwe/zwarte kevertjes, die niet zo schadelijk zijn voor fruitbomen.

Vervolgens werden de bomen onder de loep genomen: opgerolde of aangetaste blaadjes, aangetaste knoppen en takken en kankerplekken hadden onze speciale aandacht.

Door het koude voorjaar was alles wat later dit jaar, dus ook op het gebied van de ziekten en plagen. We moesten nog goed zoeken om kleine rupsjes van de kleine wintervlinder en perenbladeren met perenpok in de perenbomen te vinden. Later in het jaar zal dat wel anders zijn. Er was ook een enkele appelgrasluisk en bladluisk te zien. Op sommige bomen met kanker was in de wonden de witte wollige bloedluisk te zien.

Samen de vangst bekijken. Foto: Lili Labouchere.

Leren kijken is het belangrijkste, aldus Marten, en blijven opletten. Je ziet steeds wat nieuws. Daarna moet je kijken wat je eraan kunt doen, want volgens een gezegde “is het nooit zo klaar of het hapert hier en daar”. Zaterdag 23 mei was het vervolg.

Lili Labouchere

Groene appeltakluis met mieren.
Foto: Marten Pelleboer.

Kennisbank Hoogstamfruitbomen

Vanaf eind jaren negentig is er een groeiende belangstelling voor het behoud van hoogstamfruitbomen, vooral bij buitenlui die op vrijkomende boerderijen komen wonen. Een belangrijke reden is de (cultuur) landschappelijke en natuurwaarde. Steeds meer mensen krijgen oog voor de inpassing van hun woning of bedrijf in het landschap en daarmee voor het herstel van de oorspronkelijke erfbeplanting en boomgaard. De bomen tekenen en kleuren het landschap, zorgen voor afwisselende begroeiing en verlenen het erf zijn karakteristieke, oorspronkelijke aanblik. Hoogstamfruitbomen zijn het domein van veel insecten en geliefd bij verschillende soorten vogels. Oude bomen met holten in de stam bieden broedgelegenheid aan steenuilen en vlermuizen.

Eigenaren waarderen ook de variatie aan fruit die jaarlijks wordt geoogst en het onderhoud van een boomgaard is een aardige vrijetijdsbesteding, inclusief het verwerken van het fruit.

Door aanplant van nieuwe bomen worden ook traditionele fruitrassen in stand gehouden. Bij een groeiende groep mensen in de streek is er vraag naar onbespoten fruit en naar de smaken van de traditionele rassen.

De stichtingen landschapbeheer erkennen inmiddels de waarde van hoogstamfruitbomen voor het landschap. Zo is er op de website van landschapbeheer Overijssel een brochure van 40 pagina's gratis te downloaden over de aanplant en het beheer van hoogstamfruitbomen.

Zie: www.landschapoverijssel.nl/downloads/kennisbank%20hoogstamfruit.pdf

Boomgaard Luinhahof Bierum (Groningen).

De fruitafbeeldingen van Menno Scheltens

Opa werd geboren op 12 september 1876 in Winsum, Groningen. Zijn vader was daar onderwijzer en het was de bedoeling dat hij dat ook zou worden. Maar opa had andere ideeën. Hij hield van de natuur, was graag buiten en wilde daarom naar de tuinbouwschool in Frederiksoord. Na zijn studie ging hij naar Engeland om werk te zoeken en ervaring op te doen. Omdat hij geen Engels sprak werd hij nergens aangenomen. Steeds weer kreeg hij te horen, dat hij niet benoemd was in de baan die hij zo graag wilde. Na het zoveelste moeizame sollicitatiegesprek, dacht hij te begrijpen dat hij het werk weer niet had gekregen, wilde weggaan, maar hoorde een Nederlandse stem die zei: "Je hebt het verkeerd begrepen, je hebt de baan"

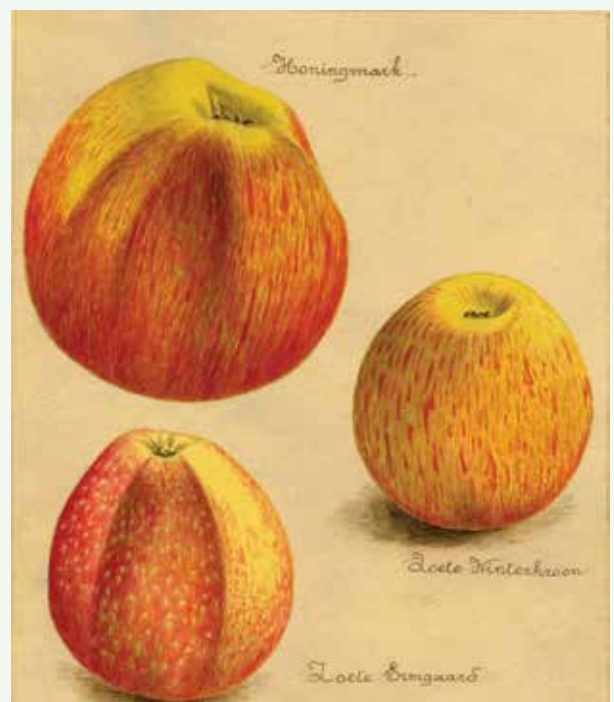
Opa heeft er drie jaar gewerkt en heeft er prima Engels leren spreken en schrijven. Na die drie jaar wilde

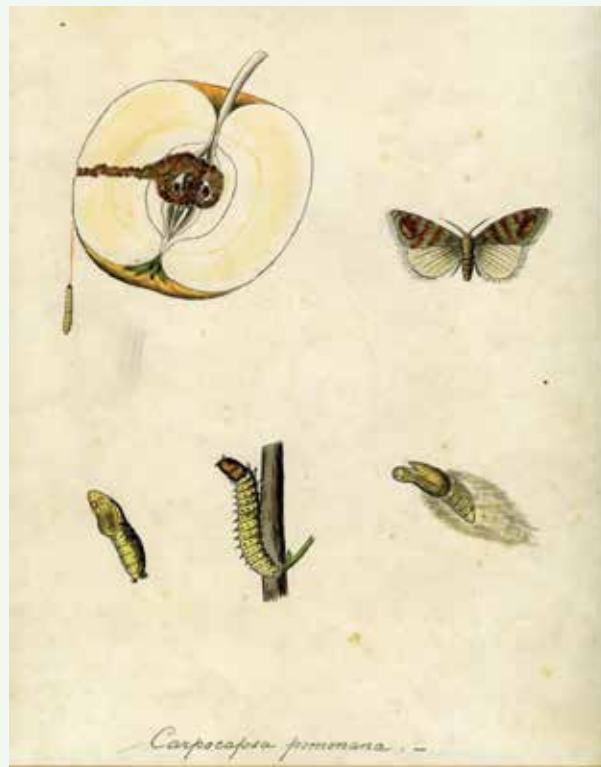
hij naar Duitsland om ook daar ervaring op te doen. Hij kreeg werk op een kwekerij in Deutsch Eversen. Opa was inmiddels getrouwd met Hendrika Stephania van Braambeek. Ze kregen twee dochters. Zij werden in Duitsland geboren.

Wanneer ze teruggegaan zijn naar Nederland weet ik niet, maar in 1907 stierf hun eerste dochtertje in Wageningen, waar ze toen woonden. Hij was nu ook officieel leraar tuinbouw. Oma is in 1938 overleden, inmiddels woonden ze toen in Zutphen.

Vanuit Zutphen ging hij o.a. op de fiets naar Doetinchem, om daar les te geven, ik geloof aan de landbouwwinterschool, hij deed alles op de fiets, als het koud was met een hoed met oorwarmers en aan het stuur gewatteerde moffen.

Verder legde hij boomgaarden aan in o.a. Vorden en Lochem en ging er daarna vaak heen om ze te controleren. In Zutphen legde hij aan de Leeuweriklaan een proeftuin en volkstuintjes aan, ook voor kinderen.

En nu de aquarellen van de appeltjes en de peertjes. Wanneer hij daarmee begonnen is, weet ik niet, maar hij is ze gaan schilderen omdat er geen lesmateriaal was. Een opleiding daarvoor heeft hij nooit gehad, hij is het gewoon gaan doen, heel precies met eindeloos geduld. Het was alleen goed als het ook echt goed was. Hij ging er helemaal in op, maar had niet het idee dat het iets bijzonders was, het was lesmateriaal.

In de oorlog zijn we geëvacueerd naar Friesland. Toen we in 1945 terugkwamen was ons huis door de Duitsers verwoest en woonden we tijdelijk op een bovenverdieping aan de Berkelsingel in Zutphen. Ik weet nog dat hij daar op

een zolderkamertje zat te schilderen, hij legde een appel of een peer neer en begon die na te schilderen. Maar het ging niet goed meer. Zijn hele lichaam zat vol reumatiek. Zijn vingers stonden krom en waren dik. Hij kon het penseel niet meer goed vast houden en we hoorden hem steeds mopperen, de kou bij het fietsen begon zijn tol te eisen.

Toen ons huis aan de Badhuisweg weer herbouwd was bleef opa bij ons wonen. Hij had zijn eigen kamer, luisterde graag naar klassieke muziek en las veel, uitsluitend Engelse boeken. In het begin schilderde hij ook nog. Toen het niet meer ging kreeg ik zijn penselen en verf, maar ik had zijn talent niet.

Iedere dag bracht hij, ondanks de reumatiek, lopend de thermoskan met koffie in een schooltas naar de zaak van mijn vader en schilderde hij ieder dag de aardappels voor het hele gezin. Een hele opgave voor z'n kromme vingers waarmee hij

vroeger zulke mooie aquarellen kon maken.

Op 9 september 1956 is opa overleden. Is het toeval dat op 9 september 2010 iemand kwam om vol bewondering naar zijn appeltjes en peertjes te kijken? Opa was er, denk ik, toch wel heel trots op geweest.

Kleinzoon Wim de Jonge.

E-mail: w.de.jongel.001@hetnet.nl

Naschrift.

De volledige lijst aquarellen bestaat uit ruim 65 afbeeldingen van appeltjes, 45 van peren en 11 van ziekten en plagen. Een aantal rassen is twee of meer keer afgebeeld. Ook in het Smaakboek Achterhoeks Fruit zijn enkele aquarellen van Menno Scheltens gebruikt.

Alle aquarellen van Menno Scheltens zijn binnenkort te bewonderen op website www.vriendenvanhetoudefruit

Zomerse recepten met vers fruit

Om de zomer te vieren twee verfrissende drankjes, in een tijd dat er smakelijk en vitaminerijk zacht fruit voorhanden is uit eigen moestuin of de winkel. Ze zijn snel klaar en daardoor perfect om de dag mee te beginnen. En met extra sinaasappel- of appelsap kunnen ze later op de dag suikerhoudende kant-en-klare vruchtendranken vervangen.

Verder nog recepten voor perentaarten: een perentaart met kruimeldeeg en een peren- boscossentaart met zandgebak. Beide kunt u als dessert serveren.

Aardbeien-yoghurt smoothie

Ingrediënten voor 4 personen:

- ✿ 450 g rijpe aardbeien, ontdaan van het kroontje
- ✿ Geraspte schil en sap van 1 sinaasappel
- ✿ 150 ml magere yoghurt
- ✿ 1 el kristalsuiker (naar keuze)

Om te garneren (naar keuze):

- ✿ 4 kleine aardbeien
- ✿ 4 dunne schijfjes sinaasappel

Bereidingswijze

Pureer de aardbeien met de geraspte schil, het sinaasappelsap en de yoghurt met een staafmixer tot een glad mengsel, schraap daarbij de zijkanten van de kom enkele keren schoon. Proef of het mengsel op smaak is en voeg eventueel suiker toe.

Om een nog gladder mengsel te krijgen, kunt u met een nylon zeef de aardbeipitjes eruit zeven.

Schenk in glazen. Garneer naar keuze met kleine aardbeien en schijfjes sinaasappel die u insnijdt en op de rand van de glazen klemt.

Uit: Serie de gezonde en lekkere keuken. Vers fruit en desserts.

Uitgeverij Reader's Digest NV, Amsterdam- Brussel 2002, blz. 28.

Banaan-aardbeien smoothie

Ingrediënten

Voor 1 tot 2 glazen

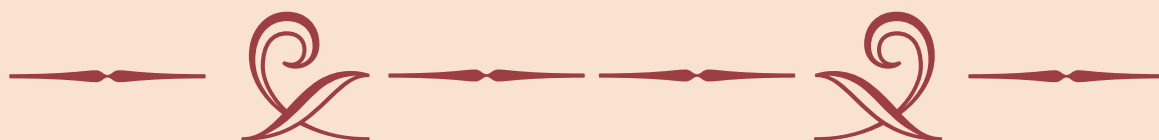
- ⊗ 1 handje aardbeien
- ⊗ 1 handje frambozen
- ⊗ 1 banaan
- ⊗ 1 eetlepel chiazaad
- ⊗ 75 ml (magere) yoghurt
- ⊗ 90 ml vers geperst of biologisch appelsap uit pak

Bereidingswijze

Meng alle ingrediënten samen in een blender en pureer tot een gladde smoothie. Schenk in glazen.

Bron: Aldi folder week 17, 2015.

Op het internet zijn ook veel recepten voor smoothies te vinden, bijvoorbeeld op gewoonlekkerkoken.blogspot.nl waar de foto van afgehaald is.

Perentaart

Ingrediënten

Voor een lage bakvorm van 24 cm Ø of quichevorm

Voor het deeg:

- ⊗ 250 g bloem
- ⊗ 125 g boter
- ⊗ 30 g suiker
- ⊗ Mespuntje zout
- ⊗ ½ glas water

Voor de vulling:

- ⊗ 750 g (zomer)peren
- ⊗ 3 el cognac
- ⊗ 75 g suiker of naar wens minder
- ⊗ Mespuntje peper
- ⊗ 1 eidooier
- ⊗ 100 g crème fraîche

Bereidingswijze

Schil de peren, ontdoe ze van het klokhuis en snijd ze in stukjes. Laat ze een halfuur trekken in de cognac met de suiker en peper.

Maak het kruimeldeeg door de boter met de vingers te verkrumelen in de bloem en water, zout en suiker toe te voegen en alles zonder te kneden dooreen te werken. Tweederde van het deeg uitrollen tot een 7 cm dikke plak. Doe het deeg in een vuurvaste quichevorm en snijd het langs de randen mooi bij. Verwarm de oven voor op 200°. Laat de peren uitlekken, bewaar het cognacmengsel. Leg de peren op het deeg. Rol de rest van het deeg uit en leg het over de peren, druk de randen goed op elkaar met wat water ertussen. Maak in het midden van het deeg een "schoorsteen", bijvoorbeeld met een appelboor, om de damp tijdens het bakproces te laten ontsnappen. De taart met eidooier bestrijken.

Bak de taart in 60 à 70 minuten goudbruin en gaar. Laat 10 minuten afkoelen en giet dan de met cognac aangelengde crème fraîche door het gaatje. Dien warm op.

Recept uit het archief van de schrijfster.

Peren-bosbessentaart

Ingrediënten Voor 6 personen:

Voor het amandelzanddeeg:

- 150 g bloem
- 75 g boter
- 30 g witte basterdsuiker
- 2 el gemalen amandelen
- Enkele druppels amandelextract
- 1 ei

Voor de vulling:

- 8 zomerperen, bijvoorbeeld Kruidenierspeer of 4 flinke handperen
- 450 ml helder (biologisch) appelsap
- 150 g bosbessen

Bereidingswijze

Verwarm de oven voor op 200°. Maak het deeg door bloem, boter, suiker, gemalen amandelen, amandelextract en het ei met een keukenmachine of met de hand te mengen tot een kruimelige massa. Voeg indien nodig enkele druppels water toe.

Leg het deeg in het midden van een bakplaat die is bedekt met bakpapier. Rol het deeg uit tot een cirkel van ca. 20 cm Ø. Vorm een opstaande rand rondom en verdeel de cirkel alvast in 12 punten. Prik hier en daar met een vork in het deeg.

Kruidenierspeer

Schuif de bakplaat in de oven en bak het deeg in ongeveer 15 tot 20 minuten goudbruin. Haal het uit de oven en snijd het langs de gemarkeerde lijnen in 12 stukken.

Schil ondertussen de peren, snijd ze in vieren en verwijder het klokhuis. Doe de peerkwarten in een grote (steel)pan, giet er het appelsap over en breng aan de kook. Laat 7 tot 10 minuten zachtjes koken, of totdat de peren bijna zacht zijn. Doe de bosbessen erbij en laat nog 2 minuten koken, of totdat het sap vrijkomt en de peren de paarse kleur van de bosbessen hebben aangenomen.

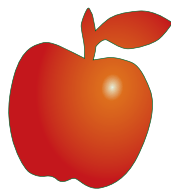
Haal de peren met bosbessen met een schuimspaan uit de pan en leg ze op een schotel of op dessertborden. Kook het sap op een hoog vuur verder in tot ongeveer 175 ml. Giet het dan over het fruit. Serveer elke portie fruit met 2 stukjes zandgebak.

Uit: Serie de gezonde en lekkere keuken. Vers fruit en desserts. Uitgeverij Reader's Digest NV, Amsterdam- Brussel 2002, blz. 133.

Marianne van Lienden

Nieuw op de Fruithof

Voor 100 streekgenoten van de Stichting de Fruithof is het mogelijk vanaf 1 mei deel te nemen aan

de club van 100 vrienden van de Fruithof

Wat betekent dit voor u als vriend van de Fruithof?

- * U steunt met uw gift/donatie de Fruithof met het instandhouden van de hoogstam boomgaard in Frederiksoord
- * U mag de Fruithof iedere woensdag bezoeken
- * U kunt iedere woensdag terecht voor fruitadvies, van opkweek tot recepten en ...
- * U kunt iedere woensdag van augustus tot december onbeperkt valfruit, indien aanwezig, rapen.

Ook

- * kunt u van augustus tot oktober pruimen kopen voor € 1,- per kilo
- * krijgt u 10% korting op gepasteuriseerd, puur appelsap
- * krijgt u 10% korting op geplukte appels en peren uit de kaswinkel
- * wordt u via onze nieuwsbrief op de hoogte gehouden van boomgaard nieuwtjes.
- * krijgt u snoeiadvies op locatie tegen reiskostenvergoeding en een uurtarief van 15 euro.

Wat kost het u?

U wordt lid van de 100 vrienden van de Fruithof voor € 50,- per jaar.

www.fruithof-frederiksoord.nl

Contact:

info@fruihof-frederiksoord.nl

Waarom per 1 mei lid worden?

Begin mei kunt u inschatten of het een mooi fruitjaar kan worden of niet. U kunt dit op de Fruithof zelf komen bekijken. Een deelname gaat u aan voor één jaar, zonder automatische verlenging. Als u besluit lid te worden krijgt u na betaling van 50 euro een Vriendenkaart met uw naam en nummer toegestuurd. Als u deze kaart toont mag u rapen en krijgt u uw korting.

Uw risico?

Met maximaal 100 vrienden valt er altijd fruit genoeg van de boom.

Extreme seizoen- of natuur-invloeden kunnen de oogst schaden, maar er is zelden helemaal geen fruit.

NIÖV

